

سراج اللغة

اشعار عربی و فارسی مربوط

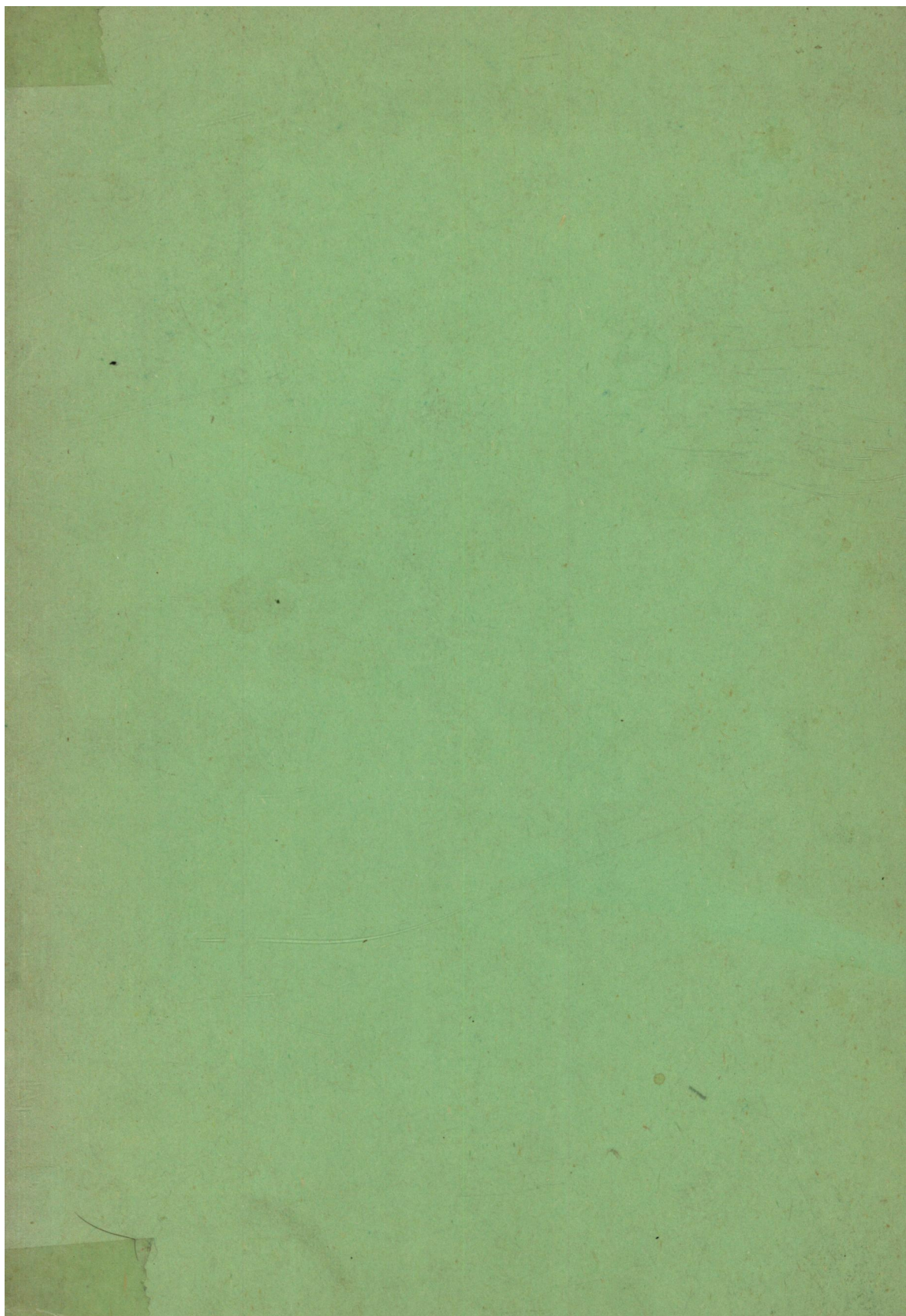
به لغات قرآن

اثر طبع :

حجة الاسلام

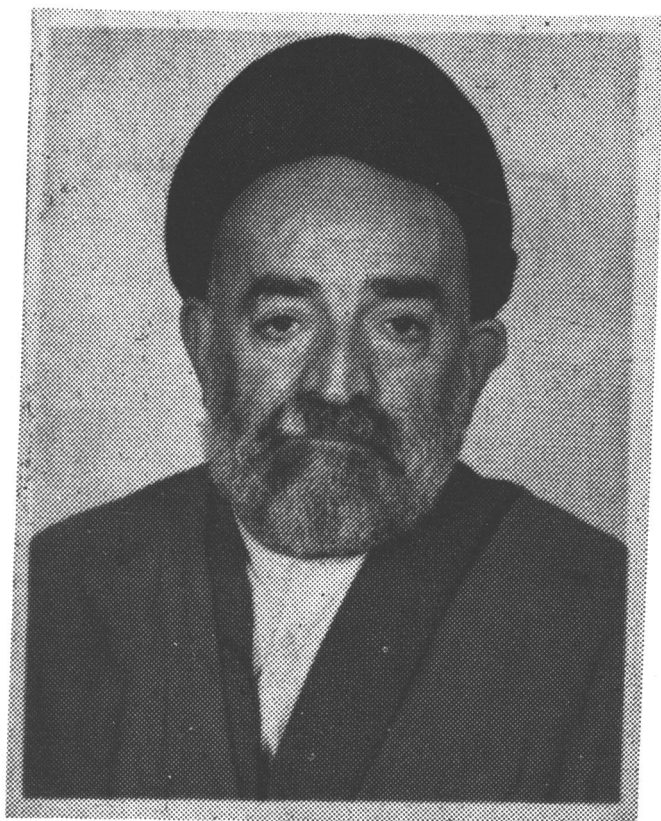
حاج سيد محمد تقی مدنی اصفهانی چهار سوقی

چاپ اسلام : تلفن ۲۸۷۴۱۸

بسم الله الرحمن الرحيم

تمثال حجة الاسلام حاج سيد محمد تقى مدنى اصفهانى چهارسوقى

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام
 على خير خلقه محمد وآله الطاهرين
 أما بعد

اینجانب حاج سید محمد تقی مدنی اصفهانی چهارسوقی ولد مرحوم آقامیرسید علی یکی از طلاب مدرسه صدر بازار اصفهان و امام راتب مسجد چهارده معصوم واقع در خیابان ارتش - خیابان بهداری لشگر ، از خدا خواستم مرا موفق بدارد برای بنظم آوردن لغات قرآن کریم که حجة الاسلام آقای حاج سید علی اکبر قرشی تألیف فرمودند بنام (قاموس القرآن) ودعای مرا مستجاب فرمود و تمام لغات قرآنرا از الف تا یاء بنظم عربی و فارسی درآوردم و نام آنرا (سراج اللغة) نامیدم باینترتیب :

لغاتیرا که در قرآن رسیده	بنظم آوردمش ای نور دیده
بشعر آوردمش قاموس قرآن	خدا دادم مدد ای مهربانان
که تألیفش نمودی سیدی کو	علی اکبر قرشی ، نام بد زاو
الف را تا بیا از لطف رحمان	بشعر آورده شد از بهر یاران
اگر الطاف شعریرا ندارد	ولیکن اصل معنا می رساند
سراجش هم لغت نامیدم اورا	چو اسمائی نمودم جستجورا
اگر تکرار دیدی تو در اشعار	بدان چاره نبذ بهرم جز اینکار

یکی ز اولاد ختم مرسلینم
مرا پس کوششی بنما عزیزم
بعنوان بدان آوردم آنرا

مدن بایا لقب شدن ازینم
برایت دم بدم شربت بریزم
بخاطر بسپرده امتحان را

حرف الالف

حرف الالف مع الباء

اعلم ألف من حرف أبجد یا آخا
ألف از حرف أبجد ای برادر
(أبّا) اعلم بأن الأب مع التشديد
بدان أبّا که با تشدید آید
(أبد) أب بدفتح الاول والثانی
أبد همیشه باشد معنی او
(ابراهیم) اعلم بأن الابرهم یا حفی
تو ابراهیم را جد پیمبر
(اباق) ان ابا قافی ذهاب مع غضب
اباق آمد بمعنای رفتن از خشم
(أب) اعلم لأب خمس معانی عرف

كان العدد منه فواحد یافتی
بدانش از عدد یک یار و یاور
علو فة الحيوان یا ساعد
چرا گاه هست و این معنا سازید
معنی الدوام فیه یا اخوانی
تو این معنا بدان ای جان عمو
جد رسول الله خاتم النبی
بدان معنای آن ای نیک منظر
(ابل) والابل الحيوان کان ذاعجب
ابل باشد شتر و کن تو این چشم
أب للانسان وهذا قد ألف

أوصاحب الفضل من الاقوام
أوصاحب الرعاية للأضياف
فنارحرب أوقدت للناس
بدان أبرا پدر یا مهتر قوم
هر آنکس در پذیرائی زمهمان
هر آنکس آتش جنگی فروزد
چو صدام لعین کینه پرور
معلمرا پدر خوانند گاهی
(اباء) ان آباء بمعنی الامتناع
اباء را امتناعش دان برادر
بمعنا بی توجه اعتنارا
(أباييل) ان أباييل طیور حینئذ
تخریبه قد خلق الله له
ألقت برأس من عدو الله
أباييل آمدی جمع و گروهی
زدی صیحه و هر مرغی ز منقار
أعلم حروفاً من ألف ثمان
مع ذکر باء فانظروا اخوانی
بدان حرف الف بابا که هشت است

أومصلح للناس یا کرام
أوصاحب الفتنة عديم الانصاف
من مثل صدام أبی الخناس
دگر مصلح بشو بیدار از نوم
رعایت کرد أبو الأضياف می خوان
أبو الحريش بدان جانش بسوزد
خدایا پیکرش کن جمله پرپر
چو او بنمایدت گهگاه راهی
عديم الاعتناء له وقاع
یکی معنای دیگر کن تو باور
به این معنا نظر میکن نگارا
أبرهة صمم كعبة ذات عز
حجارة ترمی بها فكلهن
ليس له استخلاص جند الله
زمرغان بهر آوردن صیوحی
فکندی ریگ بر آن قوم بدکار
تعدادها معلومة بالعیان
علیک بالقرآن ذالبيان
بدان اشعار من پشمی چور شتست

حرف الالف مع التاء

(أتی) اعلم أتى اتیان جاء ایتاء
 اتی شد آمدن آوردن ایدوست
 بدان ایتاء را معنای دادن
 اعلم ألف من حرف تاء واحداً
 الف بالفظ تا میدان یکی بود

معنا لایستاء فخذ لمعنا
 بدانش آیندو معنا هر دو نیکوست
 چو اعطا باشد آن معنا رساندن
 اذ کر من الله فکنت عابداً
 توجه بر یکی کن رس بمقصود

حرف الالف مع الثاء

(أثاث) ان الاثاث أمتعة المنازل
 اثاث آمد ز اسباب منازل
 (اثر) معانی للأثر اعلم ثلاثة
 اثر رادان نشانه مرد کامل
 (اثارة) اثاره اعلم لها وجهین معنا
 اثاره دان بقیه هم اشارة
 (آثر) اعلم لا یشار هو اختیار
 بدان اثر بمعنا اختیار است
 (أثل) أثل کوزن النسل معناه الشجر
 بدان آثل آمدی معنا درختی
 تأمل کن که گویندش درآید
 باین معنا که در آنجا فزونتر

لمنزل الاخره فاسع عاقل
 برای آخرت می کوش عاقل
 علامة ظهر بعد افهم خلاصة
 دگر پشت وهم بعد است سائل
 بقیة والعلامة تأت فیها
 مبادا جان من گیری کناره
 من باب افعال أخال اختیار
 گزیدن دیگری را در کنار است
 یكون مخصوصاً فاعرف ذالبحر
 گزش نامند جان من تو لختی
 کنار رودخانه می سزاید
 ببار آید چنین آثل ای برادر

(اثم) اعلم بأن الاثم فعل المعصية
بدان اثم آمدی معنا گنه جان
(أثیم) أثیم کان ذاثم و تکثیر
اثیم آمد فزونی در گناهان
بدان تأثیم را ای شخص دانا
بشخصی یا گروهی ای خردمند
اعلم ألف مع لفظ ثاء یا أخا
ألف با لفظ ثاء میدان نه آمد

فاتر که ان کنت رجوت المغفرة
گناه حق مکن ای جان جانان
(تأثیم) وتأثیم بمعنی النسبه یا میر
اثام آمد عقوبت معنی آن
که نسبت دادن آمد ای توانا
لبان از نسبت بد، جان تو در بند
تعدادها تسعة فذكر ذال عطاء
سه سه جانم امام نه سزاید

حرف الالف مع الجیم

(أجاج) ان الاجاج والمر اعلموا
أجاجست آب شور وتلخ ایجان
(أجر) اعلم بأن الأجر هو ثواب
(أجل) ان الأجل لمدة تسمى
بدان أجر است مزد ایجان عمو
(اجل) اجل كوزن العقل معناه السبب
بدان أجلست کان بر وزن عقلست
اعلم ألف مع لفظ جیم أربعا
أئمة الأطهار من أحبهم
ألف با لفظ جیمش چار می دان

كلاهما فی هذه الكلمة اعلنوا
مقابل عذب غیر شور میدان
ثواب رب أحسن الثواب
معین و اخره مسمى
أجل مدت بود دان معنی او
وهكذا علتست اینگونه نقلست
بمعنا علتست اینگونه نقلست
ثلاث أربع يكون ذال على
یدخل فی الجنة و كان معهم
همین چار آمدی جانم به قرآن

حرف الالف مع الحاء

(أحد) أحد أصله وحد ذو معنيين
و آخر وصف معبود آلاناس
أحد میدان دو استعمال دارد
یکی اسمست معنا یکنفر بود
أعلم ألف من لفظ حاء واحداً
الف با لفظ حا میدان یک آمد

فواحد اسم فرد یا حسین
توجه به فهو أس الاساس
تو اصلش دان وحد حرفی ندارد
دگر یکتا که باشد ذات معبود
تعلم القرآن كنت ماجداً
که آن باشد أحد میدان تو ایزد

حرف الالف مع الخاء

(أخذ) اعلم بأن الأخذ الحيازة
(أخذ) بدان أخذ است معنای گرفتن
(آخر) آخر كظاهر فى قبال الاول
بدان آخر که آن بروزن فاعل
(أخ) اعلم لأخ ثلاثة المعنا عرف
أو لكليهما أو الرفيق
بدان أخ را برادر ای برادر
بمعنای رفیق وهم مصاحب
(أخت) اعلم لأخت ابنة من أمه

ولفظ أخذ حائز اجازة
و أخذ را بدان گیرنده چون من
خالق هو الآخر كذلك اول
مقابل با اول ای مرد عاقل
ابن لوالد أو لوالده ردف
أو لمصاحب أخا الصديق
زأم وأب ویا یک کن تو باور
بیاید این سه معنا شخص طالب
أو لأبيه أو لابنه وأمه

بدان آختست خواهر پس تو خواهر
بدان آن مثل آخ باشد سه گانه
اعلم ألف مع لفظ خاء ذات خمس
ألف با لفظ خاء میدان که پنج است

نما تو خواهری با هر برادر
مبادا جان من گیری بهانه
ادع من الله حاجتک مع ذکر خمس
بدان پیدا نمودن گنج رنجست

حرف الالف مع الدال

(ادّ) اعلم بأن الأد مثل الضد
معنى ألتعجب و كذا الامر الفطیع
بدان ادست کان بر وزن ضدست
چو ضدیت بمعنا ناپسندی
دگر معنا تعجب دان که در اوست
(آدم) اعلم لأدم معنيين يا أخا
معناه الآخر فالبشر انسان
تو آدم را بدان معنا دو باشد
بمعنای بشر انسان همی کو
بدان آدم بود اول پیمبر
(أداء) اعلم أداء ردّ حق کامل
اداء در دادن حق تمامست
(ادريس) اعلم لادريس نبياً عالياً
اعلم ألف مع لفظ دال اربعا

لفظاً و معناً يا أخا المجد
فيه وللهاهيه والامر المنيع
بمعنا ناپسندی مثل ضد است
نباید ای عزیزم آن پسندی
و هم دان داهیه منکر که با اوست
اسم لشخص کان صدر الانبياء
مرادف کلاهما عیان
علم بر شخص یک دیگر چه باشد؟
باین معنا بود ای جان عمو
وجود دیگران از اوست یکسر
هذا العمل کان لشخص فاضل
که این رسم جمیع مؤمنانست
ذو رفعة و فی مکان عالیا
تعداد دال حرف أبجد هکذا

ألف با دال میدانش چهاراست
ز حرف أبجدی ای نور چشمان

بدان دال از عدد آنرا چهاراست
عدد از یک ورا تا ألف میدان

حرف الالف مع الذال

(اذ) اعلم لا ذ ظرف زمان الماضي
بدان اذ ظرف ازماضي زمانست
(أذن) اعلم اذن وجمعه الاذان
اذن وزن عنق میدان که بد گوش
(إذن) اعلم لاذن الاجازة هكذا
اعلام ايضاً اطاعة قد روى
بدان اذنست کان بر وزن علمست
اراده ديگری اعلام میدان
(أذن) اذن وزن العنب حرف الجواب
اذن وزن عنب حرف جوابست
(أذى) اذى وزن القضى اعلم اسائة
اذى را ناخوشست و ناپسندی
اعلم ألف مع لفظ ذال يا رضا
لان خالق الارض والسماء
لخلق الارض كذا السماء
الف با ذال جانم برشش آمد

(إذا) للاستقبال فاحكم قاضي
إذا ظرف زمان آیندگانست
لموضع السمع له عيان
عزيزم اندکی میباش باهوش
معنا الارادة علم فيه قد قضى
فهذه الخمسة لاذن قد جرى
بمعنای اجازة مثل فعلست
اطاعت علم را دان هست ایجان
وحرف للجزا فيها صواب
دگر میدان جزایش کان صوابست
فلا تفعل و كن أهل الحلاوة
مکن زشتی که میبینی گزندى
تعداده سته فخير مرتضى
فى ستة أيام له قضاء
كلاهما للسبع ذالبناء
بدیگر بار میدانش نیامد

حرف الالف مع الراء

(أعلم) اعلم من ارب حاجة تراد
بدان اربست حاجت ای سبکبار
(ارض) اعلم لارض فی مقابل السماء
زمین را ارض خواندی حقتعالی
(أریکه) أریکه کالسفینه والسکینه
لها معنی آسیریر وعدّ من آلب
أریکه کان بود وزن سکینه
(أزم) ارم وزن العنب احجار اعلم
ارم همچون عنب باشد ندیمی
برای آنکه در دشت و بیابان
اعلم ألف مع لفظ راء یا حسن
عینین مع أذنین رجلین کذا
ألف باراء میدان چار ایجان

حاجاتنا من ربنا مُراد
دو جا آمد بقرآن شو تو هشیار
کانت محل السجدة یا ذاالعتاء
بدانش جا/ی سجده ای توانا
أرائک جمعها فاحفظ خزینة
فأدع الربّ و قل یاربُّ یارب
بدان تخت مزین با سکینه
تضع فوقاً من الاطباق افهم
که آن سنگست روی هم بجینی
علامت باشدی کان داده سامان
تعدادها أربع کرکن فی البدن
مصادق آخره یدان قد قضی
که بیش از این نیامد ای مسلمان

حرف الالف مع الزاء

(أزر) اعلم من ازر معنی أحكام قضی
بدان ازرست کان بروزن عقلست

أحكام قرآن فاعمل مع رضا
بود نیروی محکم دان که نقلست

معانی دگر بهرش نمودند
 (أزر) اعلم من أزر ظاهر القرآن
 أنظر الى التاريخ تاريخ كان أب
 بدان أزر که آن بروزن آخر
 که آن باشد پدر برآن خلیلی
 ولیکن باب ابراهیم را جان
 برای آنکه اجداد پیمبر
 نباید مشرکی باشد دراینکار
 که بد وارث بوارث پس توبنگر
 (أز) اعلم من أفتح من همزة كذا
 بدان از بفتح همز و تشدید
 (أزف) ازف وزن الصدف قرب الزمان
 ازف همچون نزدیک گشتن
 اعلم ألف من لفظ زاء مصطفى
 الف با زایدانش نیز چاراست
 چو مثل باد و آب و خاک و آتش
حرف الالف مع السین

که آنها باهمین معناست پیوند
 أب للابراهيم ذی الایمان
 من حضرت الخلیل فادع للنسب
 بود در ظاهرش اینگونه باور
 که ابراهیم بودی بس جلیلی
 ز تاریخ نام بردندی عزیزان
 که تا آدم رسد ای نیک منظر
 نظرکن در زیارت ای نکوکار
 مبادا فکر باطل بوده درسر
 تشدید من زائه لتحریک قضی
 ز زایش کان بود تحریک و تشدید
 بوقت الوعد یا أهل الزمان
 بوقت وعده ای مخلوق ذوالمن
 تعداده أربع محب المرتضی
 مثال چار رکنی استوار است
 تو این ارکان عالم را بدانش

(أسر) اعلم لاسر قید والحبس أتى
 أسیر جاء ذو قید كذلك
 بدان اسراست بستن ، حبس کردن

وهكذا العقوبة فاقض ما قضی
 أسارى جمعه قد جاء سالک
 گرفتارش نمودن شخص دشمن

اسیر آمد بمعنای گرفتار
و أعلم لأسر ذات أحكام أتى
بدان معنای دیگر بهر اسراست
(اسرائیل) اعلم لاسرائیل اسماء للنبي
او كان ذولقب له فاستمع
تو میدان لفظ اسرائیل جانم
دگر باشد لقب از حضرت او
(أساس) أساس أصل شئى جاء فيه
اساس آمد بمعنا أصل و پایه
دو چیز آمد برای اصل این دین
(أسف) أسف وزن الشرف الحزن والهم
أسف وزن شرف اندوه وهم خشم
(اسماعيل) اثنا من اسماعيل قد جاء أخا
ابن لآبراهيم أول فاعلموا
دو اسماعیل آمد درجهان جان
که خواندش حق تعالی صادق الوعد
(اسحاق) اعلم لاسحاق أبا يعقوب
بدان اسحاق را ای جان عمو
فتاده از قلم دان نام اسحاق
(أسن) أسن مثل أليمن أو امن اعلم
اسن همچون فرس هم فلس می دان

أسارى جمع آن آمد نكو كار
فكل ذى أحكام خير یافتنى
که محكم كار كردن وزن نصر است
يعقوب أب كان ليوسف النبي
أنظر الى تفسيره فتنتفع
که باشد اسم از يعقوب عالم
بتفسيرش نگر ای جان عمو
أساس الدين فتقلين فقيه
که از اصلست قربان كل مایه
يکى قرآن و ياسين آل ياسين
شدید والغضب أيضاً مع الغم
شدید آید بجان وا کن تو این چشم
فى دار دنيا لامر قد قضى
صادق لوعده كان ثانى فاعلنوا
يکى ابن خليل و دیگری آن
که وصف آن امیدم بشنوى بعد
كان النبي هو عند رب محبوب
يکى از أنبياء بوده است هم او
وليکن کردمش این بنده الحاق
هو الماء ذو تغير ذا فافهم
که باشد آب باتغير ای جان

چه از رنگ و چه از طعم و چه از بر
(أسو) اعلم لاسو وكذا الاسوة أخا
بدان معنای اسو واسوه ایجان
(أسی) اعلم أسی معناه هم والحزن
أسی حزن وهمی اندوه باشد
اعلم ألف من لفظ سین من عدد
الف با سین بدان نه باشد ایجان

توجه کن تو بر معنای عمو
معنا اقتداء فیهما فقد قفی
بمعنا اقتدا سر مشق میخوان
أطلب من الرب رفعه حق الحسن
که در خاطر مثال کوه باشد
قد جائت التسعة بقرآن الاحد
زیاد از نه دگر آنرا نمیدان

حرف الالف مع الشین

(أشیر) أشیر وزن آلکتف صاحب تکبر
أشیر وزن کتف میدان تو طاغی
اعلم ألف مع لفظ شین یافتی
الف باشین یک آمد ای برادر

و ذو طغیان فاعلم ذا التدبر
تکبر ورز هم با غی و یاغی
کان العدد واحد فادرك ذا العطاء
که با لفظ خشن گشتی برابر

حرف الالف مع الصاد

(إصر) اعلم لإصر ثقل معناه اتی
بدان اصر است همچو جسر جانا
معانی دگر بهرش نمودند
(أصل) اعلم لأصل وزن فصل یا أخا

ثقل لتکلیف فما لنا قضی
که سنگینی بود معنای دانا
تمامش با همین معنای پیوند
أس الأساس کان معنی له قضی

بدان اصلست همچون فصل پایه
(أصیل) اعلم أصیلا وقت بعد العصر
اعلم ألف مع لفظ صاد اثنتا
الف با صاد میدانش دو جانا

زروی پایه آید هرچه مایه
حتی انتهى المغرب أخاذا النصر
من ذکر تعداد فاعلم ذا الرضاء
زیاد از این نباشد مهربانا

حرف الالف مع الفاء

(أف) اعلم لاف التنفر یا أخا
بدان أفست معنایش تنفر
مبادا با پدر یا مادر خویش
(أفق) أفق وزن العنق و الجمع آفاق
أفق همچون عنق میدان طرف جان
بدان آفاق را جمعی از آن یار
(افک) اعلم لافک صفة الکذب کذا
بدان افکست همچون مسک جانم
و برگردانت چیزی که دیدی
(أقول) أقول کان معناه الغروب
أقول ایجان بمعنای غروبست
اعلم ألف مع لفظ فاء یاسعید
ألف با فا بدانش چار آمد

للابوين لا تقل أف أخا
بمعنای کراهت بادلی پر
چنین کاری کنی بدآیدت پیش
طرف او ناحیه أءکل من أرزاق
و همچون ناحیه ای عبد رحمان
تو این معنا بقلب خویش بسپار
حرف لشیئی لیس واقع لذا
بمعنا ساخته ای مهربانم
که باشد واقعی کویان دیدی
کذا الغائب فکل کل الحبوب
بمعنا غایب آید به چه خوب است
تعداده أربع و ما کان مزید
زیاد از آن بدان آنرا نیامد

حرف الالف مع الكاف

(أكل) اعلم لأكل واضح معناه
بدان أكلست خوردن چیز جان
اعلم ألف مع لفظ كاف مرتضى
ألف با كاف یک آمد عموجان

بلغ يكون فادره ماواه
همی خور هم بده در راه یزدان
قد جاء من تعداده واحد أخا
بغیر از یک نیامد آن بمیدان

حرف الالف مع اللام

(ألا) ألا حرف لتنبیه فیه
الا آگاه باش آگاه باشید
شما غافل زمکر و کید شیطان
(ألت) اعلم لالت نقص معناه أتى
الت نقصان و کم کردن برادر
(ألف) الف کعلم وصل والجمع أتى
بدان الفست کان بروزن علمست
بمعنا جمع گشتن آمدی آن
(ألفة) اعلم لالفة أنس والایلاف
بدان الفت گرفتن انس ای یار
بدان ایلاف الفت دادن ایدوست
(ألف) الف اعلم فسا کن أو بتحریک

لفعل الخیر نحو الرب فوجه
بدانش حرف تنبیه و نباشید
کشد او آدمی راسوی نیران
لاتنقص الاعمال بالسمة أخا
مکن ناقص تو کار خویش یاور
میل کذا الرغبة لمعناه روی
که پیوندست معنا همچو میلست
دگر رغبت بود معنا عموجان
معنا لایناس دع آلا جحاف
دگرکان دوستی باشد نکوکار
محبت داشتن می دان چه نیکوست
اول لیسه و کنت اهل تفکیک

واعلم ثانیہ مستفہم منه
 لانواع ثلاثه قد قضاها
 الف یاساً کن آید یا بتحریک
 دگر میدان تو آنرا همزه جانم
 که استخبار باشد معنی آن
 الف میدان سه نوعست ای برادر
 زنوع اول استخبار گویند
 وگاهی این الف را جمع باید
 (ألف) اعلم لالف وزن وصف یافتی
 آلاف جمعه هكذا ألوف
 بدان ألفست کان بروزن عقلست
 بدان جمعش که آلاف وألوفست
 (ال) ال بکسر ألهمزة والتشديد
 معنی القسم فيه کذا القرابة
 بدان ال بکسر همزه ایجان
 که پیمان و قسم دیگر قرابت
 (ال) اعلم للأحرف الاستثناء
 حرف لعطف وکذا الزائده
 بدان الاست استثناء عزیزا
 بمعنا غیر دیگر عطف وزائد
 (ألتی) اعلم لالتی هی الموصوله

فادرك معنيه مستفهم منه
 فاعلم مبتداهها متنهاها
 بود اول چولینه کن تو تفکیک
 تو معنایش بدان روح روانم
 خدا را شکر آگه گشتی ایجان
 یکی اول وسط دیگر سه آخر
 وسط را تثنیه این ره بپویند
 ودر آخر به تانیشش سزاید
 تعداد عشر من مات قد أتى
 قد جاء فيه ليس له وقوف
 بمعنای هزار اینگونه نقلست
 بمعنایش ترا میدان وقوفست
 من لامه اعلم أخا السعيد
 جار أخا العهد أخا الصداقة
 و تشدید زلام ای نورچشمان
 دگر همپایه باشد با صداقت
 معنا لغیر کان له بناء
 حفظ لها ان لها فائده
 یک از معنا سه دیگر هست نیز
 بغیر از این چهارش نیست فائد
 مثل الذی فانه موصوله

تو میدان التی موصول باشد
 ولی فرقتش بدان بین زن و مرد
 ولی در این مقام این جمله گفتم
 برای اینکه مرد است اول امر
 چه فرموده است اندر شأن مردان
 (ألم) اعلم ألم سقما شديدا فالتجاء
 ألم همچون قلم در دیست مشکل
 (اله) اعلم الهأ خالق الكونين
 اله است ای رفیقم ذات معبود
 (الله) الله اسم علم مختص
 بدان الله را مخصوص باری
 (اللهم) اعلم من الله كذلك ميم
 عوض عن ياء النداء قد أتى
 بدان الله را بامیم تشدید
 بمعنا ای خدا باشد بدانش
 (ألو) اعلم لالو مثل دلویافتی
 بدان ألو ست کان هموزن بانفس
 (ایلاء) ایلاء معناه القسم فاعلما
 یعنی الجماع فالتفت ما حکمه
 بمعنای قسم میدان تو ایلاء
 باین قسمت قسم خورده که با او

بمثل الذی معمول باشد
 که اول زن بود دوم بود مرد
 ولی در غیر این گویا نگفتم
 بخوان قرآن که دانی صاحب امر
 خدایا حفظ کن زنها و مردان
 بالله فانظر لطفه و ارتقاء
 بسی سخت است کان هر دم بر دلد
 مُطْلَعاً لکل عالمین
 که ما را نیست جز او یار و مقصود
 لذات باری لم یصف بالشخص
 علم کشته بر او میجوش یاری
 کان مشدداً أخا الصمیم
 فی موقع الذی قل اللهم ها
 عوض از یا بود بی شک و تردید
 تو یا رب بهر مقصودش رسانش
 معناه تقصیر و تسمیح أتى
 که تقصیر ست و کوتاهی و هم نقص
 فی ترک زوج زوجته لفعل ما
 أربعة أشهر تربص مكثه
 که مردی همسرش را کرده تنها
 نگردد جمع میدان جان عمو

بدان تا چار ماه این زن چنین است
 که همبستر شود با او رفیق
 اگر آن زن شکایت نزد حاکم
 قضاوت می کند از بهر آن زن
 که برگردد بزوجه باردیگر
 بزندانش نهد حاکم که زن را
 (الی) حرف لجر ذی النهایه
 الی دان حرف جر باشد نهایت
 مکانی هم زمانی خوان تو قرآن
 (آلاء) اعلم لآلاء النعم یا ذا الکرم
 اعلم کحبر و آلی مثل الفرس
 بدان آلاء را جمعی ز آلی است
 دگر وزن فرس ای نور دیده
 نعمهای الهی ای عزیزان
 (الیاس) اعلم لالیاس انه نبی
 بدان الیاس از پیغمبران است
 (آل) اعلم لال و کذا یاسین
 و جاء فی البرهان آل یاسین
 بدان تو آل یاسین آل احمد
 اعلم ألف مع لفظ لام انه
 الف بالام میدان نوزده جان

ندارد حق ز شوهر دان یقین است
 ولیکن بعد از آن دان ای صدیق
 برد آن شخص حاکم مرد عالم
 طلاقیرا و یا کفاره ذوالفن
 و اگر او امتناعی کرد یکسر
 یکی از ایندو کارش این بدنرا
 مکان او زمان ذوالعنایه
 برایش معنی ای صاحب هدایت
 نگر این هردو معنا ای مسلمان
 جمع لاوزان الثلاثة ذا النعم
 او کان الی مثل العنب فارکب فرس
 که آن هموزن جسر و مثل علمست
 دگر وزن عنب میدان رسیده
 مشو غافل ز رحمان ای مسلمان
 نبی اُشتق من النبی
 که او نیکوترین اهل زمانست
 أقوال فیهما أخا الامین
 آل محمد و هذا متین
 بدان دین خدا دین محمد
 تسعة عشر تعداد ذوقدره
 الف تا یا تو آموز ای مسلمان

حرف الالف مع المیم

(أم) أم حرف الاستفهام ذو وجهین
 تو أم را حرف استفهام میدان
 (أمت) اعلم لامت وزن موت هو مكان
 بدان أمت است هم چون موت جانا
 (أمد) أمد وزن الصمد طول لمدة
 أمد وزن صمد میدان عزیزا
 (أمر) اعلم لامر ذات معنین
 جمع لهذا الامر هكذا ورد
 معناه الآخر ضد نهی فاستقم
 بدان امرست آنرا جان دومعنا
 بدان چیز است مثل کارایمرد
 دگر دستور وفرمایش بدانید
 (أولى الامر) أولى الامر اعلموا آل محمد
 اولی الامرند صاحب اختیاران
 (امر) اعلم لامر شیء مکروه عرف
 بدان امر بکسره ناپسندی
 (أمس) اعلم لامس يوم ماضی ذکر
 بدان أمس است دیروزای برادر

متصل و منقطع فی البین
 بوصل و یا که قطعش لیک میخوان
 ذوار تفاع فادر معنی ذال بیان
 مکان بس بلندی مهربانا
 تهیاً للسفر فی دار العبرة
 درازی مدتی ای باتمیزا
 فعل و شیء اول الامرین
 أمور فالتفت وهذا مطرد
 أو امر الرب لقیامه فالتزم
 یکی معنای کار ای مرددانا
 برای امر دین میباش پردرد
 ز فرمان الهی سرنتابید
 بهم قد بیت آثار سرمد
 بدان هستند پس ایشان امامان
 أمر کریمه مؤمن لایأ تلف
 مبادان ناپسندی را پسندی
 من يوم ماضی عبرة ذا فاعتبر
 مشو غافل از آن ای نیک منظر

(أمل) أمل معنی الرجاء قد جاء فيه
هو صاحب زمان خیر الامة
أمل دان آرزو امید ای جان
اگر صاحب زمانم دست گیرد
(أُمّ) اعلم لام والده أو اصل ما
بدان أمست مادر اصل و ریشه
دگر دان معظم چیز یست ای گُل
(أُمّهات) اعلم لامهات زوجات النبی
تو میدان أمهات ای جان جانی
که باشند نام او احمد محمد
بود از جانب پروردگارش
(امة) اعلم لامة جماعة التي
كانت رجلاً وكذا النساء
بمعنی القصد جائت یا ثقات
بمعنی المدة أيضاً جاء فيها
بدان أمت جماعة از کسانی
گروه مردوزن هم دخترانند
بمعنا قصد آمد این لغت جان
بمعنا مدت آمدنیز ای یار
(أُمم) أم جمع من الامة فاعلم
أمم جمعست از أمت بدانش
بدان آن امت ختم النبیین

رجوت الله مع شخص وجیه
به یکشف هُمومات و غُمه
الهی من نمیرم جز مسلمان
مَدَن بایا بدین حق بمیرد
من معظم الاشیاء فافهم یا آخا
نما با او محبت تو همیشه
بدورت گردم ای بلبل و سنبُل
سید الانبیاء خاتم النبی
زنان خاتم پیغمبران سی
دگر محمود بوالقاسم مؤید
خدا در هر دو عالم هست یارش
اشترکت افرا ده من التی
بناتهن كانت کذا البناء
و فی فردأت عند اللغات
بقدر الذکر كانت مقتضیها
که وجه مشترک در جمله دارند
و دیگر دان پسر ها برقرارند
دگر بر فرد کو باشد عزیزان
چو با اهل لغت باشد سروکار
شریف الامة امه ل خاتم
تو اشرف را زامت پس بخوانش
بدان آئین او بهتر ز آئین

(أُمِّي) اعلم لامی فهو الانسان
 محمد خاتم من أنبياء
 بدان أُمِّي کسی درسی نخواند
 محمد خاتم پیغمبرانست
 (أمام) اعلم أماماً قُبْلاً معنی أتى
 أمام آمد بفتح اول آن
 (امام) اعلم اماماً قائد معنی ورد
 امام آمد بکسر اول آن
 (أَمَّا) أما بفتح ألهمزة والتشديد
 وهكذا التفصيل والتأكيد
 بدان أَمَّا بفتح حرف اول
 دگر تفصيل وهم تأکید در آن
 (أَمَّا) اعلم لَامَا خمس معنا قد ظهر
 اباحة والتفصيل أيضاً قد ورد
 بدان اما بکسر حرف اول
 یکی شک و دگر ابهام و دیگر
 دگر تفصيل در آنش همی دان
 (أَمَّا) أما بفتح وكذا التخفيف
 احدهما حُرْف افتتاح كَأَلَّا
 امامیدان بفتح همز و دیگر
 دو معنا بهر آن باشد عزیزا

لم يذهب المكتب فذا عيان
 لم يقرأ الدرس و ذو ضياء
 از او آثار از خطی نمانده
 نرفتن مکتبش میدان عیانست
 لغیر هذه فلم يأت أخا
 جلو جانم رفیقم نیک میدان
 فی هذه المعنى أخى فالمُعتمد
 بمعنا پیشوا مرد مسلمان
 معنا لشرط أيها السعيد
 ثلاثة المعنا لها سديد
 بمعنا شرط باشد دان مسجل
 سه معنا را بدان ای نیک پیمان
 شک و ابهام و تخيير نشر
 أمثالها فی متن قرآن سند
 در آن پنج است دان معنا مفصل
 اباحه دیگری تخيير سرور
 ندارد معنی دیگر ندیمان
 قد جاءت الوجهان فی التعريف
 والثاني معنی حقاً أو أحقها
 و تخفيفش زما ای ماه انور
 یکی معنای استفتاح نیزا

بمعناحق و انديگر احقاً
 اما افتاده در قاموس قرآن
 (أمن) اعلم لأمن السكينة هكذا
 بدان امنست. معنا ايمنی را
 (ایمان) اعلم من ایمان هو التسليم
 بدان ایمان بود تسليم توأم
 (أمة) اعلم امه مملوكة كانت اماء
 امه میدان کنیز و شخص مملوک
 شنیدن عادتش باشد بهرکار
 اعلم الف مع لفظ ميم ذو عدد
 الف باميم میدان از عدد بیست

رفیقم بنده شو حقاً فحقاً
 ولی این بنده آوردم بمیدان
 معنا من اطمینان فيه قد قضی
 که آرامش دهد قلب و تنی را
 و هكذا اطمینان یا سلیم
 به اطمینان خاطر دان تو آن هم
 جمع الامه فاعلم لها يامقتدى
 که امر شخص مولانا کند پوک
 کلام سید اونا کرده انکار
 عشرين کن عبداً لالله الصمد
 شمارش جان من دائم تو میزیست

حرف الالف مع النون

(أَنْ) اعلم لان مع فتح اول بعدها
 كانت لها أربع فحرف مصدری
 كانت مَحْفَفَ لفظ أَنْ هكذا
 بدان آن فتح همزه نون ساکن
 یکی مصدر دگر ناصب مضارع
 بود نفّش همی تأکید معنا
 (انْ) اعلم لان مع کسر همزه بعدها

نوناً تكون ساکنه معناها
 ناصب للاستقبال أيضاً صفدری
 تأکید قد جائت لها يامر تضي
 چهارش بوده معنا کوست ضامن
 دگر گشته مخفف چار نافع
 بیاید بعد لما ای توانا
 نوناً تكون الساکنه معناها

! كانت لها اربع فشرط اوله
حرف لنفى ثالث والرابع
بدان ان كسر همزه نون سا كن
يكي معنای شرط و دیگری دان
سوم معنای نفی و چارمشی دان
(أَنَّ) اعلم لان فتح من همزه كذا
كانت لتأكيد الكلام يارضا
بدان إنَّ وأنَّ كسر و هم فتح
(انما) اعلم لانما بكسر وكذا
يكون ماء كافة وينحصر
توميدان انما بافتح وهم كسر
كه اين است و جز اين نبود رفيقم
(أنا) اعلم أنا مع فتح همزه وكذا
ضمير رفع لتكلم أتى
مع تا و ان كانت مع الفتح أتى
كانت لتأنيث وهذى ستة
أنا بافتح اول فتح ثانى
كه باشد و حده أنت شد خطابى
بدان أنت كه تائش كسره دارد
بدان تو أنتما باشد خطابش

تخفيف من إنَّ ثقيه ثانیه
تأكيد نفى آخر ذانافع
چهارش گشته معنا كوست ضامن
مخفف از ثقيه دوم آن
كه باشد زائده اى يار سلمان
كسر لها مع نون تأكيد قضى
أحكامها أطلب من المغنى كذا
كند تأكيد مطلب تا كند فتح
فتح لهمزة فكانت مع ما
معناه هذا مجمل مما سطر
كه با ما گشته توأم بى كم وكسر
بود معنای آن اى نيك منظر
بغير از حق نمى باشد طريقم
نون تكون بعدها ماذا قضى
ان كان مرفوعاً فاعلم ان أتى
كانت خطا بالذكر أو لكسر قد أتى
فى علم تصريح ارجعى البتة
تكلم از ضمير رفع دانى
بدان بهر مذكر شد حسابى
برای زن خطابش بهره دارد
برای دو زن و مردى حسابش

بدان أنتم برای سه ویا جمع
 بدان أنتن جمعی را زنسوان
 (انثی) اعلم للانثی مادة لیس الذکر
 بدان أنثی زنست ای مرد دانا
 (أنس) اعلم لانس مع ضم أوله
 معنی لألفة یکون فیه
 بدان أنست ألفت ای برادر
 (انس) اعلم لانس مع کسر أوله
 معنا البشر فیه خلاف الجن
 بدان أنس بکسر اول آن
 (انسان) اعلم للانسان هو الموجود
 بدان انسان بنی آدم مرادست
 (أنف) اعلم لانف مرکز استشمام
 للانف فانظر بالنبی الخانم
 بدان انفست بینی ای برادر
 (أنا) اعلم أنا ما جن والانس هما
 انس مراد فانظر التفسیرا
 أنا ممد بمعنا جن وهم انس
 (أنتی) اعلم لانی ظرف من زمان
 بدان آناء ساعتها مراد است
 که آن ظرف زمان باشد برادر

خطابی شد زمردان نی ورامنع
 ویا سه را عزیزم دان وراجان
 اسم لجنس المرأة فاعلم ذاالبصر
 مطیع زن مشو یار توانا
 مع نون ساکن یکون ثانیه
 ألف مع الخلق أخالوجیه
 تو ألفت گیر جان باجمله یکسر
 مع نون ساکن یکون ثانیه
 احذر من الانس كذلك جن
 بشر باشد خلاف جن مسلمان
 أشرف خلق الله للمعبود
 اگر آدم شدی قلبت چه شاداست
 ریح المعطر نوع استطعام
 من میله بالعطر فاعرف عالم
 تو باد نخوت از بینی برآور
 فیه هو المعنی ولكن روی
 ولیکن العسر لک یسیرا
 ولیکن بعض گفته آن بودانس
 فذكر الله لدى الزمان
 بمعنا ظرف میدان آن بیاداست
 تو ساعت از قیامت یادآور

﴿ اناء﴾ اعلم اناء ظرف لكن مفرداً
 اناء ظرفست اما جمع از آن
 (أنى) اعلم أنى وقتاً من القريب
 أنى نزدیک گشتن هم رسیدن
 (حميم ان) حميم ان فاعلم ماء حرّ
 حميم ان بدان آبى که جوشان
 الف مع لفظ نون كان مقدار
 الف بانون عددرا شانزده دان
 خدا و چارده معصوم و ديگر
 زمين کربلا جانرا فدا کرد

انية لجمعها فقد أتى
 بدانش آنیه ای پاک دامان
 معنا الاصابه فيه يا حبيب
 بوقت خود و گلهائی بچیدن
 الهى نَجْنَا من كل شرّ
 حرارت شد بشدت زان نمایان
 من الاعداد سته عشر اظهار
 توبا چاروده دو بند پیمان
 ابو الفضل آنکه بد ماه دلاور
 فدای خامس آل عبا کرد

حرف الالف مع الهاء

(أهل) اعلم لاهل اقرباء من بشر
 و هكذا الاب وكذا الوالدة
 مراد از اهل باشد خانواده
 (أهل البيت عليهم صلواة الله)
 اعلم لاهل البيت أصحاب الكساء
 بدان تو اهلبیت ای مرد دیندار
 که آن باشد حسن دیگر حسینی
 که دنیا را تکان داد آن نکوکار

من زوجته والابن والابنة نظر
 والابن منهما فاذهب اخره
 ز فرزند وزن و دیگر نواده

محمد فاطمة سبطا و على المرتضى
 محمد هم على زهراد و گشوار
 که از نسل حسین آمد خمینی
 نمودی دولت باطل نگو نثار

بیامد در کلام حقتعالی
منع فحح واجب بود تعظیمشان
اعلم ألف مع لفظ هاء من عدد
بدان حرف ألف باهاء یک آمد

دوبارش اهل بیت ای مرد والا
آیه تطهیر در تکریمشان
واحد فواحد أصل من هذا العدد
بغیر از آن بدان دیگر نیامد

حرف الالف مع الواو

❧ (أو) أو حرف عطف صاحب المعانی
بدان أو حرف عطفست ای برادر
کتاب معرین بردار و بنگر
کتاب مغنی پر استفاده
دگر میدان مُطوّل را برادر
برای صرف ونحو و دیگر اعراب
بود نافع امیدم طبع گردد
(أوب) اعلم رجوعا و ب معناه اتی
و هکذا اسم مکان فاعلموا
أواب معناه لرجاع قضی
معنا الرجوع فيه کذا المبالغة
من جهة الطاعة والعبادة
بدان أواب را چون لفظ تواب
(أود) اعلم من أود ثقل معناه ورد
وهی تكون آية الكرسي

احدی عشر معنا خذ المبانی
بدّه بایک زمعنا شد برابر
بین جمله معانی را بیکسر
بنظم آورده ام امّا چه ساده
برای اهل دانش ای نکوفر
معانی و بیان از بهر احباب
امیدم دشمن دین بلع گردد
مآب مصدر لمیمیّ أخا
اسم زمان هکذا فافهموا
لفظ لا و ابین جمع مرتضی
ارجع الی ربک مع الملاحظة
فأترك المعصية ذاللسعادة
رجوع پُر بسوی حق تو بشتاب
عظیم آیه لهذا مستند
فانظر لها یا أيها الحفیّ

بدان اود است سنگینی برادر
و دیگر با معلم یا برادر
(أول) اعلم من أول مثل أوب قد أتى
بدان اولست معنایش رجوعی
(تأویل) اعلم لتأویل كثيراً من معان
اعلم لمعصومین یعنی المصطفی
و بتته فاطمة خیرنساء
و تسعة الائمة من حسین
فیعلمون کلهم تأویلاً
بدان ازبهر تأویل ای برادر
(آل) اعلم لآلِ أهل ذی أشرف
بدان آلت معنا أهل ایجان
(أول) اعلم لاول مقابل آخر
كان لوصفٍ وكذا لآخری ورد
بدان اول مقابل آخر آمد
بدان اولی مؤنث باشد ایجان
(اولو) اولو للصاحبین یأتی كذلك
طریق الصالحین أهل السعادة
اولوا را صاحبان گویند میدان
برای مردها اول بدانند
(اولاء) اولاء اسم كانت للاشارة

تو سنگین باش با بابا و مادر
و دیگر خواهر و هم یار و یاور
معناهما كان الرجوع ذا العطاء
که اول گفته ای آخر بگوئی
أنظر لتفسیره وخذ منه البیان
و هکذا صهره علی المرتضی
و هکذا ابنا له ذین هما
تأویل آیات تکن فی البین
من اوله و آخره تسهیلاً
معانی زیادی کن تو باور
علیک بالمشی مع الاشراف
بر اشراف آمدی مرد مسلمان
اولی لآخری له مقابل ذا کر
مقابل الاولی لها أيضاً سند
دگر و صفست مثل آخر آمد
ز اول مثل آخر آخرش دان
اولات صاحبات أيضاً فسالك
علیکم بالثقی أهل العبادة
اولاتش صاحبات آمد عزیزان
دوم را بهر زنهای می شمارند
لانشی هکذا الذکری اماره

اولاء اسم اشاره باشدی آن
(أَوْه) اعلم لاوه تأسفاً قضی
بدان اوه که اندوهست ای یار
بمعنا حزن و اندوهست ای جان
(أوی) اوی اعلم له معنا لنازل
اوی نازل شدن در منزل ایدوست
اعلم ألف مع لفظ واو یافتی
بدان حرف ألف باواو قربان

مذکر هم مؤنث را در آن دان
معناه حزن أنظروا أهل الصفا
برای آخرت میباش غمخوار
تو اندوه ازدلت میران مسلمان
و معنا انضمام فیه داخل
و منع گشتنش میدان چه نیکوست
احدی عشر تعداده یا ذا العطاء
که باده بایکی آمد ندیمان

حرف الالف مع الیاء

ح (ای) اعلم لای کسر لهمزة مع سکون
بدان ای کسر همزه یاء ساکن
(آیه) معنا العلامة قد جرت فی لفظ آیه
بدان آیت علامت هم نشانه
(أیوب) اعلم من أیوب نبیاً قد صبر
بدان ایوبرا پیغمبر ایدوست
لا (أید) اعلم لأید قوّة تراد
بدان ایدوست نیرو قوه خوانش
(أیک) اعلم لایک ارض ذی اشجار
بدان ایک است بیشه زن تو تیشه

من یائها حرف جواب ذال الفنون
که آن حرف جوابش گشته ضامن
فی لفظ آیه قد جرت معنا العلامة
الهی در نمانی در زمانه
فی شدة البلوی عظیماً قد شکر
نگر صبر عظیمش را چه نیکوست
والقوة لله ذال المراد
تو نیرو از ذوی القوة بدانش
ملفوفة فأعلنوا کبار
بمغز نا کسان جانم همیشه

(أَيْم) اعلم لايم مثل قيم مرنة
 بدان ايم که باتشديد آيد
 * بمعنا آن زنی شوهر ندارد
 x (الآن) اعلم من الآن بمعنی الحال
 بدان الآن که اکنون یا که حالا
 x (أَيَّان) اعلم لا يان بمعنی الوقت ها
 بدان أَيَّان کی وقت و کدامست
 x (أَيْنَ) اعلم لاين کان ظرفاً للمكان
 بدان أين کجا ظرف مکانی
 x (أَيْنَمَا) اعلم لاينما هی الاين و ما
 معنا لشرط تُجزم ألفعلين
 بدان تو أينما را أين ایجان
 بمعنا شرط آيد مثل ان دان
 x (أَيَّ) اعلم من أي حرف الاستفهام ذا
 بدان أي که باتشديد باشد
 x (أَيَّا) اعلم لايا کان مع تشديد
 بدان آیا که آن هم بُد مشدد
 که منصوبست دان اَيَّا ک مفرد
 اعلم ألف مع لفظ يا اثني عشر
 الف با لفظ ياراده و با دو
 بدان حرف الف را روز اول

ليست لها الزوجة و كانت رغبة
 أيامی جمع آن میدان سزايد
 خدا بهرش یکی شوهر رساند
 احسن لخلقك كنت أحسن حال
 چگونه میروی پائين و بالا
 لا تتلف الأوقات غنم قدرها
 برای تو کنیزک یا غلام است
 کما متى جائت لظرف من زمان
 متى رادان بود ظرف زمانی
 صارت اضافة بها فكان فعلها
 كانت كَانْ يا ذا كرا الحسین
 که ما گشته اضافة بر سر آن
 که جزمی می دهد بر هر دو فعلا
 كانت للاستخبار تلک يارضيا
 که استخبار را تمهید باشد
 ضمير متصل أخأسعيد
 ضمير متصل دانش محمد
 شمر تا آخرش ای یا را احمد
 أئمة الشيعة كذا اثني عشر
 تو حرف پیشوایان نیک بشنو
 ز اول تا به آخر قلب صيقل

زروز فجر کردم من و را حل
 بسال یک هزار و سیصد و شصت
 برای آنکه از رفتن بجبهه
 همان قدری که از دستم برآمد
 بدان مجموع اشعار من ای یار
 عدد پنجمی ز صد باشد دگردان
 خدا یاری نمودی روز اول
 و پنج آمد مرا گنجی چنین دست
 نکردم من دریغ و هیچ وقفه
 برای من چه توفیقی سرآمد
 که از حرف ألف بینی تو همکار
 که دو عشری اضافه شد بر آن جان
 از روز پنجشنبه ۲۶ شوال ۱۴۱۴ تا روز ۳ شنبه اول ذی القعدة
 حرف ألف نوشته شد و شب چهارشنبه دوم ماه ذی القعدة شروع
 بحرف باء شد .

حرف الباء

اعلم لباء من حروف الابد
 بدان یارا دوم از حرف ابجد
 اعلم لباء حرف جبر و له
 بدان باء حرف جراست ای برادر
 چهار وده بود معنا برایش
 اثنین کان من عدد محمد
 که از اعداد آمد یار احمد
 أربع عشر معنا فقد قیل له
 برایش هست معناها تو بنگر
 بچار وده توجه کن بخوانش

حرف الباء مع الالف

(بابل) مملكة من الممالك بابل
 محل فعلی العراق عاقل

فی شرف الفرات هکذا نقل
بدان بابل یک آمداز ممالک

فی بلد الحلة وهذا قد قبل
تواندر راه حق میباش سالک

حرف الباء مع الهمزة

(بئر) اعلم لبئر مرکز عمیق
واعلم لبئر ذات عمق ولها
بدان بئر است چاه ای مرددانا
(بأساء) اعلم لبأس وکذا البأساء
(بأس) بدان بأس است سختی بؤس رادان
بدان بأساء سختی بوده معنا
(بئس) اعلم لبئس فعل ذم وکذا
بدان بئس که فعل ذم وزشتیست
(بائس) اعلم لبائس لصاحب التعب
(بئیس) بدان بائس که صاحب رنج باشد
اعلم لباء مع الف مع همزة
بدان بابا الف هم همزه ایجان

ذو حفرة فانظر له دقیق
ماء طهور ینفصل من بطنها
که آب پاک از جوفش روانا
معنا العقوبة فیهما اداء
که مثل آن بودای عیدیزدان
زحق می جو شود کشفی زبأساء
نعم یکون: فعل مدح یارضا
برابر نعم فعل مدح وخوبیست
بئس كانت للعقوبة واللهب
بئیش سختی پر رنج باشد
تعداده سبعة محب حمزة
که آمدهفت ای مخلوق یزدان

حرف الباء مع التاء

(بتر) اعلم بتر کذلک الابتر

معناه قطع یا أخا الا کبر

بتر میدان بریدن قطع تلخیصست
 اهر آنکس را که فرزندی نباشد
 (بتک) اعلم لتک قطع ایضاً قدأتی
 بدان بتکست قطع ای یار غمخوار
 بمعنای شکاف آید برادر
 شکفتن گوش حیوان دان تو دیگر
 (بتل) بتل قطع من الناس والاخلاص
 بتل میدان ز مردم دل بریدن
 باین معنا که مخلص باشی ایدوست
 اعلم لباء مع ذکرا لتاء
 بدان بارا که با تا آن سه آمد

بدان ابتر ز بعضی فوق تلخیصست
 بخوانند ابترش ذکرش نباشد
 وللشقاق فيه أيضاً قدروی
 تودان معنای دیگر را سزاوار
 شکافی را بهم آورتو یاور
 که معنا دیگرش باشد برابر
 الی الرب فادع ربک و أترك الناس
 بحق پیوستن و غیرش ندیدن
 اگر مخلص شدی میدان چه نیکوست
 من العدد ثلاثة ذا العطاء
 بغیر از این سه تا دیگر نیامد

حرف الباء مع التاء

(بث) معنا لبث اعلم افتراقا
 معنا لمبثوثة هی انتشار
 پراکنده بود معنای آن بث
 ندارد قدرت کتمان برایش
 دگر مبثوثة میدان ای برادر
 اعلم لباء مع ثاء یا حسن
 بدان بنارا که با تا آمد ایدوست

ومثل حزن یا أخا الوفاق
 و هكذا التوسعة ذا البصار
 دگر اندوه بسیاری که هر کس
 خدایا ده نجات از غصه هایش
 که بُدگسترده میکن جان تو باور
 كان العدد واحد فاطلب ذا حسن
 یک آمد از عدد دان فرد نیکوست

چو فرد ایزدی محبوب عالم

نمودی خلق جانا شخص خاتم

حرف الباء مع الجیم

(بجس) اعلم شقاقاً ذاجهار
بجس باشد شکافیدن برادر
اعلم لباء مع جیم قد اتی
بدان بائی که با جیم آمدی آن

بمثل شقّ رأسک ذاق قرار
نگران کو شکاف آید توراسر
کان هو الواحد کقبله یافتی
عددی که باشد از آن عبد رحمان

حرف الباء مع الحاء

✎ (بحث) اعلم من البحث کذا المباحثة
بدان بحث است کاویدن جوانا
(بحر) اعلم لبحر ماء ذو وسع کثیر
بدان بحراست دریا آب بسیار
اعلم لباء مع حائنین
بدان باء را که با حائون بینی

معناها التفتیش ذال المصالحة
نمودن جستجو ای مهربانا
قد جاء جمعه البحار یا امیر
بحق دین خودت جانا تو بسیار
کمثل رجلین کذلک یدین
دو تا آمد زیاد از آن نبینی

حرف الباء مع الخاء

(بخس) اعلم لبخس ناقص القيمة اتی

لاتبخسوا الاشياء فاحش یا أخا

بدان بخش است کم کردن ز قیمت
برادرهای یوسف یوسفی را
که بد یک تار مویش آن دل آرا
برادرها چه کردی بابرادر
فدای جان مولی کرد جانش
حسین تشنه لب را کرد یاری
(بخع) بخع باخع بخوع اعلم لمعنا
بخع کشتن تلف گشتن زانده
(بخل) اعلم لبخل ضد من سخاوة
بدان بخلست مانع از سخاوت
اعلم لباء مع لفظ الخاء
بدان بار که باخا جمع گشته

دگر ناقص نمودن بی مروت
به ارزانی بدادندی کسی را
بمثل کل دنیا ای نگارا
سپس بنگر ابو الفضل دلاور
سرو جان همه عالم فدایش
جزای خیر دادش ذات باری
قتل قاتل لقتل ایضاً تمنی
خدایا مردم از اندوه انبوه
معناه الامساك دع الشقاوة
که آن نوعیست جانم از شقاوت
تعداده الثلاثة ذالنعماء
سه تا آمد زیاد از آن نگشته

حرف الباء مع الدال

(بدء) اعلم لبدء الشروع فی العمل
تو میدان بدء را ایجان شروعست
(بدر) اعلم لبدر العجل عند العمل
و هکذا اسم محل قد وقع
تو میدان بدر معنایش شتابست
دگردان بدر را نام محلی است

اعمل لرب یا اخا دع الكسل
بهرکاری که اصلی یا فروغست
و هکذا السرعة فسارع فی العمل
من بین مکه و مدینه وضع
تو سرعت کن بکاری کان ثوابست
میان مکه دیگر دان مدینست

(بدع) اعلم لبدع ایجاد ابتکار
بدان بدعست کاری ابتکاری
(بدل) اعلم بدل معنا العوض وهكذا
بدل میدان عوض کردن برادر
(بدن) بدن وزن الوطن ابدان جمعه
بدن را تن جسد نامند بر آن
(بُدن) اعلم لبدن وزن مزن یا ابا
معنا الابل کانت لقربان قضی
بدان بدنی که آن بروزن مزن است
بمعنای شتر کان بهر قربان
(بُدُو) بدو مثل العلو اعلم ظهورا
بدو وزن علو میدان ظهور است
اعلم لبدو عرض هامون اتی
بدان بدو است صحرا بادیه آن
اعلم لباء مع لفظ الدال
بدان بارا که آن با دال آمد

ابداع هكذا ابا البرار
تو ابداعش همین دان جان نثاری
تبدیل تغییر لمعنی قد قضی
بدان تبدیل تغییر است یا ور
فمعناه الجسد أجساد جمعه
بدن در راه طاعت صرف گردان
جمع من البدن لفتحین اتی
فی امر حج و لغیره قد وفی
که باشد جمع بدنه با دو فتحه است
بیارندش عزیزم آن بمیدان
مع الشده کمصباح و نورا
بشدت بنگرش مانند نور است
والبادیه اهل لها یا ذالعلی
نشستی اندر آن جمعی عزیزان
تعدادها ثمان ابا الکمال
که هشت آمد عدد دیگر نیامد

حرف الباء مع الذال

معنا لبذر التفريق قد اتی
بدان بذر است پاشیدن تو از تخم

ان المبذر كان شیطان ابا
مبذر آنکه اسرافش کند تخم

بپاشد بیش از حد تخم و دان را
اعلم لباء مع ذال یا رضا
بدان با را که آن با ذال آمد

نیارد در نظر خلاق آن را
کان العدد واحد محب المرتضى
یکی گشته عدد دیگر نیامد

حرف الباء مع الراء

(برو) اعلم لبرء ذی ثلاث معنی
بدان برء است معنایش خلاصی
کناره گیری و هم آفریدن
(برائة) اعلم برائة کذا التبرئه
بدان جانا برائة دیگری دان
(برية) اعلم برية هی الخلائق
بریه دان تو مخلوقات عالم
(باری) اعلم لباری خالق الاشياء
بدان باری خدای حی سبحان
(برج) اعلم لبرج و کذا التبرج
بدان معنای برج است آشکارا
(برح) اعلم لبرح عزلة یُراد
بدان برح است معنای کناره
(برد) اعلم لبرد مثل ثلج و کذا معناه
اعلم لبارد اسم فاعل له

خلاص و العزله و خلق ممضى
ز درد و محنت ای مجنون عاصی
سه باشد معنیش میکن تو دیدن
معنا هما انحرجار ذا التذکره
بمعنا نفرت آمد یار سلمان
فاعمل الخیرات فی الدقائق
ز آدم دان تو آن تا شخص خاتم
خالق للارض کذا السماء
وجود آورد عالم بهر انسان
ظهور للشیء کمثل الذملج
که می بینی به هر جا ای نگارا
عزلة من الناس فلی مُراد
نمودن جان ز مردم ای نگاره
و هکذا النوم کذا ممضاه
معنا لنائم صاحب الثلج له

بدان برداست معنای تُخَنک چنان
 به معنا خواب آید دیگری دان
 بدان بارد که اسم فاعل از برد
 (بَرَد) برد وزن الصمد اعلم رفیقاً
 کمال البرد فیه من سحاب
 برد وزن صمد میدان تگرگ است
 شدی مانند یخ هم ، برف جانم
 (بَر) اعلم لبرِ یابس او احسان
 بدان بر بفتح اول آن
 نکو کاری نمودن ای مسلمان
 (بِر) ولی با کسر هاش میدان تو ای جان
 برز اعلم ظهر اعلم بروزا
 (بروز) بروز است آشکارا گشتن ای دوست
 (برزخ) اعلم لبرزخ واسطاً و حائلاً
 تو میدان برزخ ای فرخنده فرزند
 بدان بین جهان و روز محشر
 (برص) برص وزن العدس فی الجلد یظهر
 برص وزن عدس میدان تو آن را
 (برق) اعلم لبرق نور ذی خوف کذا
 بدان برق است نوری، نور مخصوص
 طمع رادان در آن هم خوف و ترسی

خنک کن جان من قلب مسلمان
 بخوابی در بهشت ای عبد یزدان
 منه دست شریفت دست نا مرد
 مطر مثل لحب یا صدیقاً
 بامر الرب یجی اهل الثواب
 بمعنای خنک هم سرد سرد است
 چو مثل زمهریر ای مهربانم
 بکسر بائه ثانیه اخوانی
 دو معنا بنگرش ای نیک پیمان
 تو معنا دیگرش خشکی همی دان
 به معنا نیکوئی با این و هم آن
 ظهوراً فیه معنا ذا النفوذ
 چو بیرون آمدن مغزی که از پوست
 من بین شیین فذکر عاقلاً
 که حائل بین دو چیز است دلبد
 بود برزخ میان هر دو ، یاور
 بیاض لونه داء بسل الشر
 که پیسی باشدش معنا دل آرا
 جاء لطمع و کذا الخوف رضا
 که از ابر آید و گردد چه محسوس
 بگیر از برق جان من تو درسی

(اباریق) اباریق اعلموا جمعاً لا بريق
 اباریق و وا کو ابای عزیزان
 (استبرق) اعلم من استبرق حریر آیارضا
 بدان استبرق ای جان برادر
 تو سندس را حریر نازکش دان
 (برکت) اعلم لبركة ثابت فوائد
 بدان برکت بود ثابت فوائد
 نمو است و زیادت هم سعادت
 (برم) برم وزن الکتف ابرام ایضا
 برم وزن کلیم میدان تو ابرام
 (برهان) اعلم لبرهان دلیلاً واضحاً
 بدان برهان دلیل روشن ای یار
 اعلم لباء، مع لفظ راء یا رضا
 بدان باراکه آن با راء آمد

اناء كالزجاجة اهل تحقيق
 ظروفی باشدی از بهر نیکان
 كان ضخيماً مثل صوفٍ يا اخا
 حریر و هم ضخیمش کن تو باور
 برای مرد میدانش حرام آن
 زیادة سعادة نمو یكون عائده
 که هر دم می شود نفعیت عائد
 بروک آمد ثبوت ای با شجاعت
 هوالمحکم بفعل صار فیضا
 که محکم کردن کار است زان نام
 وهكذا الحجة تكون قاطعا
 تو روشن باش جانم در همه کار
 كان العدد سبع عشر اعرف اخا
 عدد شد هیفده دیگر نیامد

حرف الباء مع الزاء

(بزغ) اعلم لبزغ و كذا البزوغا
 بدان بزغ و بزوغ ای جان عمو
 اعلم لباء مع ذاء یا اخا
 بدان باء را که آن با زاء آمد

معنا الظهور فيه و الطلوعا
 که معنایش طلوع آمد بدان او
 كان العدد منه لواحد رضا
 یک آمد بیش از آن دیگر نیامد

حرف الباء مع السين

(بُسْر) اعلم لبسِر هكذا البسورا
 بدان بسر و بسور ای یار نیکو
 (بَسْر) اعلم لبَس دكَّ معنا قد اتى
 بدان بَس بود کوبیدنی سخت
 دگر نرمی بدان در آن نمایان
 (بسط) اعلم لبسط وسعة ارادا
 بدان بسط است گستردن برادر
 نما و وسعتی در بِر و احسان
 بساط آمد زمین پهن ای یار
 (بَسَق) بسق اعلم بسوقاً ارتفاعا
 بسوق آمد بمعنا ارتفاعی
 (بَسَم) اعلم لبسم هكذا التبسم
 بدان بسم تو خنده لیک لبخند
 ز گفتاری که او از مور بشنید
 اعلم لباء مع لفظ السين
 بدان باء را که آن با سین بیامد

معنا انقباض فيهما ظهورا
 که چهره هم کشیدن بُد بدان او
 وهكذا لين فاعرف ذا الصفا
 برای آخرت کوشا تو خوشبخت
 بخوان جانم تو این آیه ز قرآن
 بِساط ارضِ ذی سعة يرادا
 گشودن وسعتی دادن تو باور
 کن و بنگر تو الطافی ز رحمان
 برای آخرت باری بکن بار
 (بسل) بسل اعلم لذلك امتناعا
 بسل آمد بمعنا امتناعی
 معنا هم الضحك لك الترحم
 سلیمان پیامبر گشته لبخند
 خدا دادش مقام و کرد تأیید
 تعداده سته اخا الامین
 شش آمد بیش از آن دیگر نیامد

حرف الباء مع الشين

(بشر) اعلم بشر ذا معنيين قد اتى
بشر معنا دو دارد ای رفیقم
دگر معنا بدان تو شخص انسان
اعلم لباء مع لفظ الشين
بدان بارا که آن باشين بيامد

معنا البشارة ذات انسان روی
یکی باشد بشارت دان ندیمم
ز حق میخواه باشی خوب انسان
كان العدد واحد فبا اليقين
یک آمد و بیش از آن دیگر نیامد

حرف الباء مع الصاد

(بصر) بصر وزن الثمرة من العين
بصر وزن ثمر بینائی از چشم
(بصل) بصل وزن العسل نوع من البقل
بصل وزن عسل میدان پیاز است
بدان گاهی پیاز ای بی نیازان
بدان این امتحانی بود جانا
برای این جهت خستند دلها
اعلم لباء مع لفظ الصاد
بدان بارا که آن با صاد آمد

فلاحظ ضوء عينك قرّة العين
خدا را زین بصر ناور تو در خشم
فكل منه وتابع كل ذي عقل
برای زندگی هر دم نیاز است
زمان ما گران شد ای عزیزان
برای مردم ما مهربانا
ز اهل حق امان از شرّ ولها
تعداده اثنان ذا الرشاد
دو آمد بیش از این دیگر نیامد

حرف الباء مع الضاد

(بضع) اعلم لبضع قدر من زمان

من سنة ثلاث ذویان

و هكذا الخمس و سبع قد روى
بدان بضعست مقدار از زمانه
دگر میدان که هفت و یانه از سال
(بُضع) اعلم لبضع مع ضمّ الباء
بدان بضعست سائل عورت زن
(بِضاعت) اعلم بضاعة رأس من مال اتي
بضاعترا بدان سرمایه باشد
اعلم لباء مع لفظ الضاد
بدان بارا که آن باضاد آمد
ولیکن این فقیر بی بضاعت

و هكذا التسعة ففيه قد جرى
سه ساله پنج ساله در میانه
برو دنبال فهمیدن خوش احوال
فرج نساء هذه قضا
که بیرون آید از آن چون تو و من
فرأس مالک لا تضيّع یا خا
برای آدمی چون مایه باشد
تعداده اثنان ذا السداد
دو آمد بیش از این دیگر نیامد
سوم را ذکر کردم با لطافت

حرف الباء مع الطاء

(بطؤ) اعلم لبطؤ في اللغة تأخيرا
بدان تو بطؤ کان بروزن قفلست
(بَطَّرَ) بطر وزن المطر قد جاء طغيان
كذلك كان معناه التكبر
بطر وزن خطر طغيان و حسرت
(بَطَّشَ) اعلم لبطش اخذ مع شدة اتي
بدان بطش است اخذی کان شدید است
دگر صدام و هم شاه ستمگر

تأخير في الخير دع الاميرا
بود تأخیر در کاری چو سست است
كذا الحيرة لمعناه اعلم انسان
دع الكبر اخي فيه التحسر
تكبر دور شو جانم ز نخوت
للانتقام فترك الظلم اخا
برای انتقامی کز یزید است
فكندی بر زمین الاف پیکر

(بَطَّل) بطل باطل کذا البطلان رفیقاً
 بطل باطل بمعنا ناحقش دان
 (بَطْن) اعلم لبطن مسکن الطعامها
 شکم معنای بطن و جمع آن دان
 (بطانة) اعلم بطانة صاحب الاسرار
 بطانة آنکه او همراز باشد
 اعلم لباء مع لفظ الطاء
 بدان بائی که با طاء شد هم آغوش

خلاف الحق فدع تلك الطريقاً
 گریز از کار باطل ای مسلمان
 فی الجسم فاحفظه اخي حرامها
 بطون باشد شکم را حفظ گردان
 فلاحظوها یا اولی الابصار
 برای این وان ممتاز باشد
 تعداده سته اخا الوفاء
 عدد شد شش نکن جانم فراموش

حرف الباء مع العين

(بَعَث) اعلم لبعث حَضْ معناه اتی
 بدان معنای بعث انگیزختن شد
 خدا خواهد برانگیزد همه ناس
 (بُعْثِر) اعلم لبُعْثِر فتح هكذا الظهور
 بدان بعثر بمعنا فاش گشتن
 (بَعْد) اعلم لبعد معني الرءاء
 بدان بعد بفتح اول آن
 (بُعد) اعلم لبعد ضمّ اول غربة
 بدان بُعد بضمّ دوری نمودن
 (بعير) اعلم بعيراً مطلقاً فحلّ کذا

ان كان غير ه فلم ادرك اخا
 که این مطلب یقیناً هست و لابد
 چه نیکو باشد آن یا همچو خناس
 فالارض تفتح ويكشف القدر
 که بازش کردن و دیگر نیستن
 كمثل قبل ضد من وراء
 بود معنای پس ، پس نیک ، میدان
 وهكذا اللعن كذلك هلكة
 هلاکت لعن را بشنو تو از من
 انثی کناقة والجمل فیها اتی

بعیرش دان تو مطلق از شترها
(بعض) اعلم لبعض جزء من کل کذا
بدان بعض است جزء از کل برادر
(بعل) بعل لزوج کان معناه اخوا
بدان بعل است شوهر قدر آنرا
اعلم لباء مع لفظ العین
بدان باراکه آن با عین آمد

اعم از ماده و نردان تو آنها
بعوضة حیوان صغر فقداتی
بعوضة پشه ریز است یاور
وجمعة البعول جاء یافتی
بدان خواهر مکن آزرده آنرا
تعداده ثمان نور عینی
که هشت آمد و بیش از آن نیامد

حرف الباء مع الغین

(بغثة) اعلم لبغثة فجأة تأتي فلا
بدان بغثة است جانم نا گهانی
(بغض) اعلم لبغض وكذا البغضاء
بدان بغض است کینه دشمنی آن
(بغل) اعلم لبغل أبها الحمار
بدان بغل است استر دان تو قاطر
(بغی) اعلم لبغی یا اخوا ثلاثا
ثانیه الظلم کذا التجاوز
بدان بغیست معنای طلب را
که در آن هست معنای تجاوز
که آن شاخی زنده بر بزه ای دوست

تنس من الموت واترك الجفا
بدان مرگ آیدت گه نا گهانی
معنا العداوة یا اخوا الصفاء
برون کن کینه از دل ای مسلمان
وامها الفرس اخوا الابرار
پدر خر مادرش اسب است ناظر
معان واحد طلب اساسا
ثالثه الزنا دَع التباقض
بود دارا ولی باز آور آنرا
که معنای زنا آید بدان بز
تجاوز کرده بر حیوان نه نیکوست

بدان فردای محشر ای برادر
به بابا یا به مادر یا به فرزند
سه معنا را در آن میدان عزیزم
اعلم لباء مع غین قد اتی
بدان بائی که آن با غین آمد

اگر شاخی به خواهر یا برادر
و یا دیگر زدی باشی تو در بند
به آیاتی نگر ای با تمیزم
اربع عداد فالتفتها یا فتی
چهار آمد بغیر از آن نیامد

حرف الباء مع القاف

(بقر) اعلم من الانعام ذی الفوائد
بقر گاو است معنایش تو میدان
(بُقْعَة) اعلم لبُقْعَة اسم من محل
بدان بقعه محلی از زمین است
که دارد ارتفاعی ای برادر
(بَقْل) اعلم لبَقْل من نبات تؤکل
بدان بقل است سبزی خوردنیها
(بقاء) اعلم بقاء صاحب الدوام
بقاء ماندن که بر یک شد سزاوار
(بقیة) اعلم بقیة تتمة ات
بقاء اعمال لصالح قضی
بقیه دان که آن مانده است از کل
بدان تو باقیات ای مرد دانا

بقر هی الحیوان ذی العوائد
شکافنده زمین بهر عزیزان
من ارض کانت هیئة کالثل
جدا از جمله اجزاء زمین است
که مثل گنبد آید کن تو باور
صاحب اسماء ادید تشمل
از آن جمله تره هم جعفریها
فی غیر حق لم یکن تمام
بدان فانی همه باشند جز یار
والباقیات الصالحات ما حوت
اعمال صالح لیس تفنی یا رضا
مبادا در ره دین تو شوی شل
که آن اعمال صالح ای توانا

اعلم لباء مع لفظ القاف
بدان بائی که با قاف است هم دوش

تعداده اربع خذ الانصاف
عدد شد چار جانم می نما گوش

حرف الباء مع كاف

(بِکَر) اعلم لبکر مع کسر الباء امرئة
هی تتزوج فانکحوا کلّیهما
بدان بِکَر بکسره آنکه شوهر
نموده در بهشت جاودانی
(بُکَر) اعلم لبُکَر جمعه الابدکار
بدان ابکار را جمعی زبکر است
برای بنده کو ترک هوا کرد
(بُکرة) اعلم لبُکرة اول الیوم اتت
بدان بُکرة بضمه اول روز
خدا اندر بهشت اینگونه خلقت
(بِکَّة) اعلم لبِکَّة اسم مکة اتت
بدان بکة است آن اسمی ز مکة
وجود آید بوقت حج و عمره
(أَبْکَم) اعلم لابکم من یكون من أوّل
بدان ابکم بُود آن کز که او را
که در حین تولّد این چنین بود

لم تتزوج ثیب فامرئة
ولیس ینبغی لترك اثنیهما
نکرده تا کنون ثیب که شوهر
خدا بکرت دهد هم ثیبانی
هَن فِتات خلق للابرار
بود دوشیزگان این گونه ذکر است
گرفتی آخرت دنیا رها کرد
اصیل آخر من الیوم ادعت
خدا بنمایدت همیشه پیروز
نموده دختران پر ناز و لذّت
ولازدحام ارض مکة ادعت
دگر معنای از شوری ز مکة
خدا روزی کند این حج و عمره
لیس له اللسان من عزوجل
زبانی نیست بهر گفتگو را
چنین بنوشته بهرش ذات معبود

(بُکاء) اعلم بُکاء مع قصر یجری
لکن مع المدفلها من صوت
بکاء با قصر باشد گریه کردن
اعلم لباء مع لفظ الکاف
بدان بائی که با کاف است همدم

من العیون فیہ هَمْ مخفی
من عِلَّة هذه تَکُن من موت
ولی با مدَّ همان با ناله کردن
تعداده سته لهذا واف
عدد شش آمدی فرزند آدم

حرف الباء مع اللام

(بل) اعلم لبل معنا هو الاضراب
بمعنا بلکه آمد لفظ بل دان
(بلد) اعلم بلد اسم لارض، عالیہ
بلد هم سرزمین و هم دیار است
(بَلَس) بلس ابلاس ایضاً یأس جاء
بدان بلس و دگر ابلاس جانا
بدان ابلیس باشد شخص سلطان
فریید وُلد آدم را بتزویر
که از شیطان ملعون دور گردید
وجود با شعور است و مکلف
(بلع) اعلم لبلع محو شیئی، ظاهراً
بدان بلع ای برادر معنی آن
نظر بنما زمان نوح ای یار

فهذه المعنا له صواب
بدان اعراض باشد معنی آن
فیہ عمارات و ماء جاریہ
اگر شهرش بنامی لاله زار است
و ابلیس "هو الشیطان صارا
بمعنا ناامیدی ای جوانا
که آن فرمان نبردستی ز رحمان
خدا فرموده مردم را بتحذیر
بدور مکر او هر دم نچرخید
به امر حق تعالی شد موظف
کان کمعدوم، یکون حاضراً
فرو بردن غذا یا آب میدان
فرو بردی زمین باران بسیار

یکی از آیه‌های پر بلاغت
تمام آیه‌ها میدان تو اعجاز
(بلغ) اعلم لبلغ و البلوغ ابلاغ
بدان بلغ و بلوغ و دیگر ابلاغ
اعم است آنکه باشد در زمانی
(بلی) اعلم لبلی وزن علم اندراس
بلی وزن ولی آمد بدان
(بلا) بلا مثل الامعنا امتحانا
بلا وزن ادا دان امتحان است
(بلی) بلی وزن علی حرف الجواب
بلی وزن علی حرف جواب است
اعلم لباء مع لفظ اللام
بدان بائی که با لام آمدی آن

بدان این آیه باشد با صداقت
ولی این آیه بیش از حد ز اعجاز
اصابة الشیئی للانتها
رسیدن انتها این گشته اطلاق
رسی بر مطلبی یا در مکانی
لایندرس دین الاله یا اناس
بمعنا کهنگی آن را بخوانش
فهو فرض من الله بالعیانا
که آن بهر تمام بندگان است
فاعلم هذه المعنا صواب
بدان این جمله این معنا صواب است
عداده ثمان بالتتام
عدد هشت آمدی ای یار خندان

حرف الباء مع النون

(بَنَن) اعلم بَنَن و هكذا البنانة
بنن را هم بنانة این چنین دان
(بَنَى) اعلم بنی بنیان بنیه هكذا
بنی بنیان دگر بنیه بنایه
(ابن) اعلم لابن اصله البنو الذکر

رأس اصبع او الطرف معانه
طرف شد یا سر انگشت انسان
بنایه معناها لاصل قد قضی
برای ساختمان آید ز پایه
ابناء جمعه فاحفظ ما ذکر

پسر را ابن دان و جمعش ابناء
(بُنَى) اعلم بُنَى تصغیرُ ابن و کذا
بدان لفظ بنی تصغیر ابن است
(بنت) اعلم لِبْنَتِ ابنة لیس ذکر
بدان بنت است و ابنة دخترای مرد
بناتش جمع آمد ای هنرمند
اعلم لباء مع نون یا رضا
اعلم بنی مصغرٌ من ابن ذَا
بدان تصغیر ابن ای مرد دانا
بدان بانی که آن بالفظ نونست

بنون هم جمع آن گشت ای توانا
أَضِيفَ إِلَى يَاءِ التَّكْلُمِ یا اخا
اضافه شد به یاء هم وزن جن است
بنات جمعٌ منهما یا ذَا البصر
مده دختر به کس کان هست نامرد
بدان دختر تو رحمت از خداوند
تعداده ثلاث و ارض بالقضاء
تصغیره من باب لطفٍ قد قضی
ز روی شفقت آمد ای توانا
سه باشد این عدد میدان که چونست

حرف الباء مع الهاء

(بَهَتْ) اعلم بَهَتْ معنا التحيرُ قد ذُكِرَ
كذِبٌ عَظِيمٌ موجب التحيرُ
بهت میدان تو سرگردانی ای یار
(بَهيج) اعلم بهيجاً و کذا البهجة اخا
بهج خوش طبعی ای یار سبکبار
(بَهْلٌ) اعلم بهل معنا التضرعُ قد اتى
بهل میدان تضرع با خداوند
بدان بعضی تو از آیات قرآن

بهتان معناه من اللكذب سُطِرَ
احفظ لسانک صاحب التفكيرُ
تو دان بهتان دروغ سخت و پر یار
معنا السرور فیهما فقد جرى
همیشه بهر خود آنرا نگه دار
فی جنب ربِّ التضرع و الدعا
دعا را جان من در خویش در بند
مراد از پنج تن باشد بدان آن

یکی این آیه کانْ در ابتهالست
یکی در سوره رحمان نگر آن
دگر میدان در آن آیه که آمد
(بَهُمْ) اعلم بِهِمْ إِسْمَ الصَّخْرَةِ ثَقُلَ
كانت بهيمة "هِيَ الانعام
بهم میدان که سنگ سخت باشد
(بِهيمه) بهيمه گوسفند و گاو اشتر
اعلم لباء مع لفظ الهاء
بدان یائی که آن با هاء آمد

دگر آیه که تطهیرش مجالست
که بهحرَینش در آن آمد عزیزان
تلقی آدم و دیگر سر آمد
او رجل شجاع سمی بالبطل
کا البقر الابل کذا لا غنام
دگر مرد شجاع تخت باشد
برای هر بشر شهری و هم لر
تعداده اربعه ذا الحیاء
چهارش شد عدد دیگر نیامد

حرف الباء مع الواو

(باب) اعلم لباب مرکز الدخول
بدان بابست در از در در آئید
(بُوء) معنا لبوء کانت المساوات
بدان بوء است معنایش بدیها
(بُور) اعلم لبور و کذا البوار
(بَوار) و هكذا الهلاك فيهما نقل
بدان بور و بوار آمد کسادی
(بال) اعلم لبال وزن حال حالا
بدان بالست است هموزنش یکی حال

دخول من باب لنا القبول
بغیر از در ز راهی در نیائید
لا تعمل البوء لها المكافات
بدیرا ترک کن بینی بدیها
معنا الكسار فيهما فجار
فاقرأ القرآن فيه فاشتغل
هلاکت را بدان از بد نهادی
اطلب من الله لاحسن حالا
بمعنا حال باشد ای خوش احوال

اعلم لباء مع واو و الالف
بدان بائی که با واو و الف آن

تعداده اربعه فادر و اُتلف
عدد شد چار بین این چار قربان

حرف الباء مع الياء

(بیت) اعلم لیبت مسکن مساکن
بدان بیت است مسکن ای دل آرام
(بید) اعلم لیبید الفناء قد اتی
بدان بید است معنای فناء یار
اگر فانی شدی در راه حق دان
(بیاض) اعلم لیبض و کذا البیاض
لون له الجلاء دون الصفر
بدان بیض و بیاض آمد سفیدی
بدان بیضاء را دیگر چه ابیض
بدان بیضاء را از دست موسی
(بیع) اعلم لیبیع قبض و الاقباض
بدان بیع آمده معنی فروشی
(بیع) اعلم لیبع جمعاً ابیعة قد اتی
بیع دان معبدستی از نصاری
(بین) اعلم وسط معنا بین قد اتی
و هكذا ظرف زمان و مکان

کانت بیوتاً انت فيه ساکن
تو دان با یاد حق باشی دل آرام
معنا فکن فانی بقاء قد اتی
تو از شیطان گریزای شخص هوشیار
شوی باقی بخوان آیات قرآن
و هكذا البیضاء ذاللبیاض
فی شدة الصفا کمال الوفر
اگر جویای حق باشی سعیدی
مؤنث این مذکر آن دل ابیض
که باشد معجزه دیگر ز موسی
و هكذا الاخذ له التراضی
گاهی معنا خریدن هم فروشی
معبد نصاری هكذا جاء فتی
تو این معنا بدان جانا نگارا
نصف کذلک قیل فيه قد جرى
اطرافه أنظر فقیة لک بیان

سراج الالفه / حرف التاء

ناظم مدنی اصفهانی

وسط معنای بین احتیاجی و موافقت
بدان ظروف زمان و هم مکلفیت
(بان) اعلم لبان ظاهراً مختلفه
معنا الوسط والاتصال فيه كغير
بدان بان بمعنا ظاهر آید
بمعنای وسط هم انفصالست
اعلم لباء مع لفظ الياء
بدان بانی که آن با لفظ یاء شد
بروز چارم از این عشر یارا
عدد از باء بُود سیصد و دیگر
که باشد از عرب هم قُرس جانا

مهر آید و سطر ای مایه کتان
معنای دیگر بهوشی بنیشت
بینونه نیلین سیاقه فله
و حکماً انقطاع فیها قد سطر
خوشا آن کو بعقبی طاهر آید
و دیگر دان بمعنا انقطاعست
تعداده سبعة اخا الوفاء
بهفتش دان عدد کان متهمی شد
تمامش من نمودم ای دل آرا
که بُد هفتاد کمتر ای برادر
بذهنت میسپارش مهربانا

روز سه شنبه هشتم ماه ذی القعدة ۱۴۱۲ هجری حرف الباء
نوشته شد و روز پنجشنبه دهم ذی القعدة شروع به حرف تاء شد .

حرف التاء

اعلم لتاء من حروف الابدجد
بدان تا را عدد از حرف ابجد
اعلم لتاء خمس معنا قد اتی
فی اوله تأتی و فی الاخر اتی
من فعل الاستقبال کان للذکر

تعدادها اربع مائة یا احمد
بود چارش زصد ای یار احمد
قسم قسم فاعلن لها یا ذا العطاء
تاء لتأنیث و فی اول جری
فی مورد الخطاب و هکذا الاثر

تأتی مؤنثاً خطاباً و کذا
آخر من مصداقها التکلم
بدان تا را که دارد پنج معنا
که آن در اول آید نی در آخر
دگر بهر خطاب آید مذکر
که آید بر سر فعل مضارع
دگر بهر تکلم آید این تاء
خطاب آید ز ماضی دیگرش دان
مضارع آید این تاء اول آن
بدان تائی که ساکن شد ز ماضی
بدان تائی که تنها آمدی آن

للغیة تكون ایضاً لفظ تاء
فكان مضموماً خذالتعلم
یکی دانش قسم ای مرد دانا
دگر تأنیث کان آید در آخر
دگر دانش مؤنث نیک بنگر
مغایب یا مخاطب آن مضارع
بدان مضموم باشد لفظ این تاء
که استقبال باشد ای مسلمان
ز ماضی دان که آید آخر آن
چو جائت آمدی ای شخص قاضی
که پنج آمد عدد ای نیک پیمان

حرف التاء مع الالف

(تابوت) اعلم لتابوت هو الصندوق
فیه کذا معنا الرجوع جار
بدان تابوت صندوق است جانم
بدان تا با الف را یک تو ای جان

فـیه يقع صدوق والكذب
علیک بالتفسیر ذالانظار
دگر معنا رجوع ای مهربانم
بغیر از یک نیامد آن به دوران

حرف التاء مع الباء

(تَبَّ) اعلم لتَبَّ و كذا التَّباب
 تبب را هم تبابش را زیان دان
 (تَبَّر) اعلم لتبر وزن صبر و كذا
 بدان تَبَّر و تَبَّر صبر و ظفر را
 بمعنای هلاکت آمدی آن
 (تبع) اعلم تبع وزن الطمع تابع لمعنا
 تبع هم اتباعش پیروی دان
 تبع وزن طمع تابع بدان آن
 تو میکن پیروی بهتر ز خوبان
 که آن باشد محمّد دیگری آل
 (تبیع) اعلم تبیعاً ناصراً و هكذا
 تبیع آمد بهم وزن صحیح آن
 (تتابع) اعلم تتابعاً للاتصال
 تتابع را بدان پی در پی ای دوست
 بود کفّاره از ماه صیامی
 (تُبَّع) اعلم لتُبَّع هو السلطان
 بدان تُبَّع بضمّ و فتح و تشدید
 که او باشد یکی از پادشاهان
 اعلم لباء مع لفظ التاء
 بدان تائی که با باء گشته همراه

معنا هما الخسران ذا الحساب
 بدان خسران بُود بر زشت خویان
 مثل الظفر معنا الهلاك قد جرى
 شبه باشد بوزنش دان ضرر را
 دگر نابودیش ای عبد رحمان
 معنا المطيع فيهما قد جاء جاء
 چه باشد ظاهری یا باطنی آن
 بمعنا پیروی ای نیک پیمان
 محمّد باشد آن ختم رسولان
 بدان حالت شود نیکوتر احوال
 معنا المعين كان فيه يا رضا
 بمعنا ناصر آمد ای مسلمان
 صیام شهرین له المثل
 دو ماهی در پی آید چه نیکوست
 برای امر حق گردد قیامی
 لقب لسلطان الیمن عیان
 که این معنا بر او گردیده تمهید
 اطاعت مردمان می کردی از آن
 تعداده الثّلات ذا العطاء
 عدد گردیده سه میباش آگاه

حرف التاء مع الجیم

(تجارة) اعلم تجارة لكسب وكذا
تجارت كسب و کار است ای خردمند
اعلم لتاء مع جیم واحدا
بدان تائی که با جیم آمدی آن

معاملة معنا لها یا مرتضی
به کسب و کار خوبی دل تو در بند
من عدد فاعبد الهأ واحدا
عدد را یک بُود ای یار خوبان

حرف التاء مع الحاء

(تحت) اعلم لتحت فی قبال الفوق
بدان تحت است زیر ای مردهشیار
اعلم لتاء مع حاء یا ولی
بدان تائی که با حاء اخت خاء شد

كما لفوق هكذا ذوالفوق
مکن بر زیر دستان کار دشوار
من جهة العدد فواحد یا وفی
عدد را دان بیک مطلب ادا شد

حرف التاء مع الراء

(تراب) اعلم تُراباً لصعيد قد ذکر
تراب آمد بمعنا خاک دریاب
(تَرَف) اعلم تَرَف و تَرَفَةٌ تَوْسَعاً
بدان تو مترفین ای با مروّت
ندادندی حقوق خویش از مال

تحت تراب یا اخی نحن ستر
کگردی خاک روزی همچو احباب
لیس له للـخلاق تخضعاً
که از خَلْاق عالم کرده غفلت
وبال آمد مرایشانرا بدنبال

(ترك) اعلم لترك غمض عينين يا اخا
ترك دان واگذشتن مال دنيا
اعلم لتاء مع لفظ الرءاء
بدان تاء را که راء از پی در آمد

من مال دنيا ک فاطرک للغنا
عزیزم یاد کن تو دار عقبی
تعداده الثلاث ذاالوفاء
سه باشد بیش از این میدان نیامد

حرف التاء مع السين

(تسنع) اعلم لتسع وكذا التسعة معا
بدان تسع و دگر تسعة چنین است
اعلم لتاء مع لفظ السين
بدان تا را که سین آمد بدنبال

تعداد دون واحد العشر اتی
که نه معنای آن میدان یقین است
تعداده واحد اخا الامین
یکی آمد یکی باشد خوش احوال

حرف التاء مع العين

(تعس) اعلم لتعس لهلاكه اتی
بدان تعس است معنای هلاکت
اعلم لتاء مع لفظ العين
بدان تائی که با عین است همراه

هلاکة الانسان فی النفس هوئ
هوای نفس می آرد فلاکت
تعداده واحد نور عین
عدد گردیده یک میباش آگاه

حرف التاء مع الفاء

(تَفَث) اعلم لتَفَثٍ للوسخ والخبث
بدان تَفَثٍ استِ چرکی، دورشوزو
اعلم لتاءٍ مع فاءٍ قد ألف
بدان تائی که با فاشد هم آغوش

فاجتنب عنه کذا من حدث
که چرکی نکبت است ای جان عمو
من جهة العدد فواحد قد عُرف
عدد یک دانه باشد جان نما گوش

حرف التاء مع القاف

(تَقَن) اعلم لاتقانٍ و هکذا تقن
بدان اتقان تَقَن معنای این دو
اعلم لتاءٍ مع ذکر القاف
بدان تارا که با قاف آمدی آن

معناهما الاحكام فاعرف يا حسن
که محکم کار باشد جان تو بشنو
تعداده واحد خذ الانصاف
عدد را زان یک آمد ای عزیزان

حرف التاء مع اللام

(تلك) اعلم لتلك تلك للاشارة
بدان تلك بُود اسم اشارة
مؤنث را سزد این لفظ ایجان
(تَل) اعلم لتَل هو مكان مرتفع
جبین اسماعیل للذبح لتَل
بدان تَل آنکه با تشدید باشد
خلیل حق تو ابراهیم را بین

لجنس تأنيثٍ لدى الاشارة
یکى بُد آن ز اسماء اشارة
برای مرد ذلک را تو میدان
من امر رَبِّه ابرهیم قد وضع
مکان صاحب ارتفاعٍ قد شمل
مکان مرتفع تمهید باشد
برای امر حق آن نیک آئین

بخوابانید اسماعیل بُد آن
(تلو) اعلم تَلِیْ یَتَلُو تُلُوْاً مثلها
معنی التَّابِعِ فیه جارٍ فافهم
تَلِیْ یَتَلُو تُلُوْاً ای برادر
بمعنا پی در آوردن بدانش
تو میدان پیروی را ای خوش احوال
اعلم لتاء مع لفظ اللام
بدان تارا که آن با لام آمد

بروی تَلْ برای ذبح و قربان
من ذا دَنَا یَدْنُو دُنُوْاً ذاالوفا
من لطف رَبِّ یا اخافاعلم
دنا یَدْنُو دُنُوْاً شد برابر
و تَلُوْاً وزن علماً تو بخوانش
تو تابع شو ز مردان خوش اعمال
تعدادها ثلاث یا اعلام
سه آمد بیش از آن دیگر نیامد

حرف التاء مع المیم

(تمام) اعلم تماماً انتهاءً فی العمل
تمام آمد رسیدن آخر کار
اعلم لتاء مع لفظ المیم
بدان تائی که آن با میم آمد

اعمل لربِّ خالصاً کن فی العمل
خدایا آخر کارم نگه دار
تعداده واحد اخا الصِّمِیم
یک آمد بیش از آن دیگر نیامد

حرف التاء مع النون

(تَنُّور) اعلم لتَنُّور مع التَّشْدِید
بدان تَنُّور با تشدید نونش
اعلم لتاء مع لفظ النُّون

مکان طَبِخ الخَبِیز یا سعید
مکان پختن نان دان که چونش
تعداده واحد اخا المحزون

بدان تا را که با نون گشته همراه

یک آمد بیش از آن نامد بر آن راه

حرف التاء مع الواو

(تَوْبٌ) اعلم لتَوْبٌ توبةٌ مُتاب
بدان توبه است معنا بازگشتن
(تَوَارَةً) اعلم لتَوَارَةً دفعةً تُراد
تو تارة دفعةً دانش عزیزم
(تَوَرَات) اعلم لتورات کتاباً قد نزل
او حی الی موسی نبیاً مخلصاً
بدان تورات را باشد کتابی
برای حضرت موسی پیمبر
اعلم لتاء مع واو یا اخا
بدان تا را تو با واو ای هنرور
اعلم لتاء مع الف اثنین
بدان تا با الف را مثل آن یار

معنا الرجوع فيه و المأب
بکن توبه شوی همراه گشتن
والموت یأتی بغتةً یُراد
بترس از مرگ دفعی با تمیزم
من قبل عیسی حکم ربّ قد شمل
یدعو لفرعون انید مفلساً
که نازل گشته از حقّ باب باب
که بودی قبل عیسی ای برادر
تعداده الاثنان مازاد اُتَی
دو گردیده عدد میکن تو باور
التّاره و التّابوت ضوء عین
یکی تابوت و دیگر تارة غمخوار

حرف التاء مع الیاء

(تین) اعلم لتین و کذا الزّیتون
بدان تین است انجیر ای برادر

کلیهما فا کھتا ذاالتّون
یکی از میوه های خوب داور

سراج اللغة / حرف التاء

ناظم مدنی اصفهانی

(تیه) اعلم لتیه التَحِیر یا اِخا
بدان تیه است سرگردانی ای دوست
اگر سرگشته ای آگاه گردد
اعلم لتاء مع لفظ الیاء
بدان تائی که آن با یاء بیامد
به روز پنجمین زین عشر تاء را
صد و ده بلکه افزون شد ز اشعار
شام یازدهم ذی القعدة اشعار تاء با تمام رسید سنة ۱۴۱۴ هجری
شب دوازدهم شروع نمودم به نوشتن اشعار تاء

حرف التاء

اعلم لتاء من حروف الابدجد
بدان تا را که بُد از حرف ابجد
تعداده خمس مائة یا احمد
عدد پنجی ز صد آمد محمد

حرف التاء مع الباء

(ثبوت) اعلم ثبوتاً کان لاستقرار
ثبوت را تو بدانش قرار و استقرار
(ثبور) اعلم ثبوراً الهلاک والاسف
ثبور را تو بدانش هلاک ای یاور
اهل الاله ما لهم قرار
برای امر قیامت بکن عزیزم کار
اعمل لعقابک فَعْمُرْکَ قد طلف
بدان هلاک شوی از گنه بکن باور

أُخرج من الحبس فأنه الهوى	(ثَبَّط) اعلم ثبط معناه حبس قد قضى
بدان که حبس شوی از گنه تو در زندان	ثبط بمعنی حبس است و باز داری جان
كانت ثباتاً فدرها يا ذا العطاء	(ثَبَّة) اعلم ثبة معناه جمع جمعها
بدسته جات خدائی تو رونما ای جان	ثبة بمعنی دسته ثبات جمع از آن
تعدادها اربعة ذا الوفاء	اعلم لثاء فى رديف الباء
چهار رکن رکن را بدان که هست شمار	بدان تو ثاء که بود در رديف باء که چهار
دگر که آتش و آب است کن عزیز بیاد	برای عالم خلقت که خاک و دیگر باد

حرف الثاء مع الجيم والحاء

وزن العنب معناه خلط یا حسن	(ثَج) اعلم لثج جری هكذا الثخن
نظر به ابر فراوان نمایین چه دقیق	(ثَخَن) بدان تو ثج که بمعنای جاری است رفیق
به امر دین تو غلاظت نمای قربانا	ثخن چو وزن عنب دان غلیظ ای جانا
كان مع الخاء فاثنان قضی	اعلم لثاء مع جيم و كذا
عدد دو آمده آن جان من بشو آگاه	بدان تو ثاء که با جیم و خاء شده همراه

حرف الثاء مع الراء

معنا الملامة فيهما حبيب	(تَثْرِب) اعلم لثرب وكذا التثريب
ارجع الى القران فادر واذكر	و هكذا العتاب فيهما ذكر
عتاب آمد دگر ای با صداقت	ثرب وزن عرب میدان ملامت

(ثرى) اعلم ثرى معنا التراب فيها
ثرى معنای خاک آمد برادر
اعلم لثاء مع راء قد اتى
بدان ثارا که با را بوده همدوش

فيا اخى مكان دفنك فيها
روی در خاک روزی کن تو باور
اثنان منه فادره يا ذا الهدي
دوامدزین عددای شخص باهوش

حرف الثاء مع العين

(ثعبان) اعلم لثعبان حية كبيرة
تو ثعبانرا عزیزم اژدها دان
اعلم لثاء مع عين يافتى
بدان ثارا که با عین آمدی آن

هوئى نفسك كثعبان كبيرة
هوای نفس را میدان چو ثعبان
كان العدد واحدمنه قد اتى
عدد را یک بدان ای عبد یزدان

حرف الثاء مع القاف

(ثقب) اعلم لثقب النفوذ والشقاق
(ثقل) بدان تو ثقب را جان پاره کردن
بدان ثقل چو غسل چیز پر بها باشد
میان خلق خدا بنگر ای عزیز پدر
(ثقف) اعلم لثقف معنى الوجدان
بدان تو ثقف که معنای آن بود پیدا
(ثقل) اعلم ثقل وزن العنب حمل لما

واعلم ثقل شئى نفيس ذا الوفاق
دگر میدان نفوذش عبد ذی المن
بجن وانس نظر کن چه پر صفا باشد
برای جن و بشر آمده است پیغمبر
اولی مصادف له العیان
که بوده مخفی و پیدا نموده ای آن را
کان له صعوبة فى حملها

ثقل که وزن عنب بوده دانکه سنگینی
اعلم لاثقال لجمع الثقل
بدان اثقالرا کان جمع ثقلست
اعلم لثاء مع قاف یا ایا
بدان تو ثاء که با قاف کرده همراهی

ثقیل معنی سنگین بود که می بینی
کما یکن اجمال جمع الجمل
چوا حملش بدان کان جمع حملست
تعداده ثلاث فاحفظ یافتی
عدد سه بوده ز اصلش بده تو آگاهی

حرف الثاء مع اللام

(ثلاث) اعلم ثلاثاً صاحب الاعداد
ثلاث را تو عدد دان سه تا بود معنا
(ثله) اعلم ثله ذی جماعة قد کثر
بدان تو ثله بمعنا جماعت بسیار
اعلم لثاء مع لفظ اللام

من واحد و اثنین ذا الرشاد
خلیفه های بنا حق سه تا بدان دانا
من بدو امر الخلق هکذا الدهر
ز اولین و ز آخرام چنین پندار
اثنان من عدد کذا اعلام

حرف الثاء مع المیم و نون

(مثنی) اعلم لثاء مع میم و کذا
(ثمن) اعلم ثمن فالقيمة معناها
و هکذا العدد من الاثنین
بدان ثمن چوز قن قیمتست معنی آن
بدان تو ثاء که با میم و نون گشته قرین

مع لفظ نون اثنان فیهما قضی
ثنی بمعنا العطف مقتضاها
فالتفت المعنا ایا الخمین
ثنی بمعنی عطف و عدد تو میدان آن
عدد دو آمده ای یار مهربان و امین

(ثمر) اعلم ثمر وزن الشجر فاكهة
 ثمر چو وزن شجر میوه است از اشجار
 (ثم) اعلم ثم حرف عطف وكذا
 بدان که ثم بود حرف عطف ای زاهد
 (ثمن) اعلم لثمن وزن مزن وكذا
 بدان تو ثمن که اول از آن بود مضموم
 توهشت یک شمرش ای رفیق باایمان
 (ثمود) اعلم ثمودا أحد القبائل
 فلم یطیعوا لنسبی لهم
 بدان ثمود یکی از قبائل عربست
 اعلم لثاء مع میم قد قرن
 بدان تو ثاء که بامیم گشته دوش بدوش

وهكذا الورد له الرايحة
 و دیگری تو بدان گل رفیق خوش رفتار
 ثم بفتح الثاء اشارة لها
 ولیک ثمّ زاسم اشاره ای عابد
 وزن العنق عد من ثمان فاعلما
 دگر که دوم آنهم از آن بود مضموم
 بهشت و شیش بشو معتقد روی بجنان
 من العرب فاسئل المسائل
 ارسئل الیهم لتبلیغهم
 بزیر بار پیمبر نرفته بس عجبست
 تعدادها خمس من العدد ضمن
 از آن شدست عدد پنج جان من کن گوش

حرف الثاء مع الواو

(ثوب) اعلم لثوب ذی معان قد ذکر
 معنی اللباس جاء فيه هكذا
 بدان که ثوب رجوعست جان من بمحل
 دگر لباس بود دان لباس عالی جان
 (مثابه) اعلم مثابة مكانا ذا الرجوع
 (مثوبة) مثوبة معنی الثواب فيها

معنی الرجوع والجزاء قد ستر
 احفظ موارد تجمده ذا الهدی
 ثواب نیک جزا باشد این بدان ز عمل
 هر آن لباس که باشد حلال ای قربان
 یکون منزلا ومأوی ذا الخشوع
 ثیاب جمع ثوب مقتضیها

سراج اللغة / حرف الجيم

ناظم مدنی اصفهانی

بدان مثابة بود اسم از مکان ای جان
بدان که ثوب بمعنی لباس و جمع بدان
(ثور) اعلم لثور و کذا الاشارة
بدانکه ثور بود زیر و روشن شدن جانا
(ثوی) اعلم ثوی، مثنوی و ثاویالها
(مثنوی) ثوی مکان اقامت بود بدان ثاوی
(ثاوی) اعلم لثاء مع لفظ الواو
بدان ثو ثا که بود لفظ و اورا همراه

که بوده منزل و مأوات ایر فیک جوان
ثیاب آمده از بهر وی مه تابان
معنی التفرق فیهما اشاره
اگر چنین تو شوی قدر خویش میدانا
معنی المقام فادرها یا ذا الصفا
و دیگر است که مثنوی چنین بدان ناوی
تعداده الثلاث ذلک ناو
عدد سه بوده مبادا در آن شوی گمراه

حرف الثاء مع الیاء

(ثیب) اعلم لثیب کذا الثیبة
بدان که ثیب و هم ثیبة ز نیست که او
اعلم لثاء مع لفظ الیاء
بدان تو ثاء که یا هم رهش بود ای جان
بروز جمعه که بد شیشمین زده فجر
عدد ز ثا بر سید دست جان من هشتاد

لامرأة زوج لها طیبة
نموده شوهر و طعمش چشیده است عمو
کان العدد واحد أخا الصفاء
یکی بود عدد آن نگر تو ای قربان
ز تا تمام شدم جیم رار سیدم فخر
ز فرس و هم ز عرب ایر فیک خوش بنیاد

شب چهاردهم ماه ذی القعدة حرف الثاء با تمام رسید و روز
شنبه ۱۹ ذی القعدة ۱۴۱۴ شروع نمودم به نوشتن اشعار جیم

حرف الجيم

اعلم لجیم من حروف الابجد
بدان جیم آمدی از حرف ابجد
(جَار) جَار مع فتح من اول و ثانى
جار با فتح جیم و دیگرى دان
بدان جیمی که با همزه یکى بود

تعداده الثلاث یا محمدی
سه ای جان برادر یار احمد
فمعناه التضرع عبد باقى
که بد همزه تضرع عبد یزدان
توجه کن دلا بر ذات معبود

حرف الجیم مع الباء

(جَبَّ) اعلم لجَبَّ بئرو الجبَّ اعلم
(جبت) وهکذا لکاهن و ساحر
بدان جب است چاه ای مرد کامل
بدان جبت است چیزى کان ندارد
دگر معنای کاهن ساحرش دان
(جبر) اعلم لجبر اصلاح نوع القهر
سحر لایات الکلام القاهر
بدان جبر است اصلاح از ره قهر
(جبرئیل) اعلم لجبرئیل ملک فیوحى
بدان جبریل پادشاه ملائک
(جبل) اعلم لجبل فرد من الجبال
جبل کوهش بدان میباش چون کوه
بمثل آیت الله خمینی

شیئى بلا فائده او صنم لذا
و هذه الاربعه منه ظاهر
مباش ایمن ز نفس خویش عاقل
در آن بهر دگر بت را که شاید
تو از باطل گریز ای عبد رحمان
و هکذا الرتق فسر فى البحر
علیک بالقرآن عبد الناصر
دگر بستن مثال بستن نهر
الى النبى لربه لنوحى
برای وحى آمد از ره یک
مکان ذی الرّفعة ذوی الکمال
تو صابر باش بر انبوه اندوه
که بودی او زاو لاد حسینی

(جبین) اعلم جبیناً صدر وجه ساجدا
 كان سعيد شخص لسجود
 و هكذا الطرف له المعنا اتى
 جبین معنای پیشانی در آن است
 بدان تو سجده را ای مرد عابد
 (جبلّة) اعلم جبلّة خلقاً و هكذا
 جبلّة معنی خلقت در آن است
 (جبهه) اعلم لجبهه بین من جبین
 بدان جبهه وسط پیشانی و دان
 جباه جمع منها فاعلموها
 جباه آمد از آن جمع ای عزیزان
 (جبی) اعلم جبی معناه جمع و کذا
 و جمعها الجواب فیها قد قضی
 (اجتباء) اعلم لاجتباء جمع و کذا
 جباء جمعش نمودن ای برادر
 بدان تو جایبه حوضی که از آب
 بدان تو اجتباء معناه چنبن است
 اعلم لجیم مع لفظ الباء
 بدان جیمی که باباء گشته هم دوش

على الصعید لاله عابدا
 کسید السجاد یا محمود
 انظر الى التفسیر ایها الفتی
 طرف زین عضورادروی نهان است
 سعیدی بر صعید آرد مجاهد
 معنا الطبیعة کان فیها قد قضی
 طبیعت را بدان در وی نهان است
 موضع سجده یا اخا الامین
 محل سجده شد مرد مسلمان
 على الطاعات کلّ فالزموها
 به هر طاعت گرائید ای رفیقان
 جایبه حوض ماء فیه یا رضا
 انظر الى التفسیر فاحکم بالقضاء
 مع اختیار فادرک المعنا رضا
 جواب از جایبه جمع است یاور
 نمودی جمع جمعش را تو دریاب
 ولی با اختیارش در کمین است
 تعداده التسعة اخا الوفاء
 عدد شد نه مکن جانم فراموش

حرف الجیم مع الثاء

سراج اللغة/حرف الجيم

ناظم مدنی اصفهانی

(جثّ) اعلم لجثّ قلع والقطع قضی
(جثم) جثا جثوا أو جثیاً فاعلما
(جثی) بدان جثّ که برکندن و گردان
بدان جثم و جثوم ای مرد دانا
که بر روی هم آمد یا نشستن
جثی بر روی زانوها نشستن
اعلم لجیم مع ثاء قد اتی
بدان جیمی که با ثاء بوده همراه

جثم جثوم للسقوط قد جرى
حبس لركبتين فيها قد روى
بمعنا قطع کردن ای مسلمان
بمعنای سقوط ای مهربانا
بزانو آمدن ای عبد ذوالمن
همین معنا بود ای یاور من
تعداده الثلاث یا اهل العطاء
سه باشد بیش از این رانیست در راه

حرف الجیم مع الحاء

(جحد) اعلم لجحد انكار مع علم قضی
بدان معنای جحد انکار با علم
(جحیم) اعلم جحیماً نار حرّ و افرا
جحیم آتش فراوانرا سزاوار
اعلم لجیم مع حاء یا فتی
بدان جیمی که با حاء بوده همراه

هذا الصفة من اليهود قد جرى
يهودی زاین صفت داراست با علم
اعدّة الله للعذاب كافرا
نصیب مردم بد کیش و بد کار
تعداده مثل الیدین قد اتی
دو باشد بیشتر نبود در این راه

حرف الجیم مع الدال

(جدث) جدث وزن الحدث والجمع اجداث یكون القبر معنايها الناس

جـدث قبرش تو میدان جمع اجداث
 (جـدّ) اعلم لجـدّ قطع ارض مستوی
 (جدید) اعلم جدیداً ذو تجدد اخوا
 (جـدد) وهکذا معنا الطرق فيه اتی
 بدان جـدّ معنی قطع است ای یار
 جدید آمد بمعنا تازه ای دوست
 مقامی بس عظیم القدر جد خوان
 جـدد جمع جدید آمد برادر
 دگر میدان خطوط و یک سفیدی
 (جـدار) اعلم جداراً البناء المستوی
 (جـدر) اعلم جدر جمع جدار مرتفع
 جدار آمد بدیوارش زمعنا
 (اجـدر) اعلم لاجدر الحری الاحری
 بمعنای سزاوری و برتر
 (جـدل) اعلم جـدل وهکذا الجدال
 جـدل وزن بصل دیگر جـدال آن
 اعلم لجیم مع لفظ الدال
 بدان جیمی که با دال آمدی آن

بدان قبر و قبورای سرورناس
 مقام صاحب قدر واعلم یا حفی
 جـدد فهـا جمع جدید قد روی
 خطوط ابیض و احمر بدا
 زمین صاف و ساده گشته هموار
 بدان هـر تازه ای شیرین و نیکوست
 مقام حق تعالی پس بدان آن
 بمعنا راهها نیکو تو بنگر
 دگر سرخش بدان یار سعیدی
 یرکب علیه السقف فاعلم یا ولی
 وهکذا حائط من المعنا وقع
 جـدر جمع جدارش نیز دانا
 اعـراب قد کان حری لهذا
 بدان آن لفظ با کان بوده اجدر
 معنا النزاع فیهما یقالا
 نزاع و دشمنی با این و هم آن
 اربعة جائت ذوی الکمال
 چهار آمد عدد نیکو تو میدان

حرف الجیم مع الذال

سراج اللغة / حرف الجيم

ناظم مدنی اصفهانی

(جذّ) اعلم لجذّ كسر و قطع هكذا
 بدان جذّ شكستن هم بریدن
 (جذع) اعلم لجذع مثل جسر كالجسد
 بدان جذع كه آن بروزن جسر است
 (جذوة) اعلم لجذوة شعله كبرى
 بدان جذوه كه آن بروزن فعله است
 اعلم لجيم مع لفظ الذال
 بدان جيمي كه با ذال آمدستى

معنا التفرق فيه ايضاً قد قضى
 دگر در هم پراکنده نمودن
 من نخل وهى ثمرة ذات قدد
 تنى از نخل خرما دانكه زبراست
 من حطب نازلها و قيده
 بمعنا هيزمى داراى شعله است
 تعداده مثل عبا ذا الحال
 سه باشد آن دگر ناآمدستى

حرف الجيم مع الراء

(جرح) اعلم لجرح مثل قفل هكذا
 معنى الالم و الشق وانكسار
 بدان جرحى كه آن بروزن قفلست
 جروح آمد از آن جمع اى برادر
 (جراد) اعلم جراداً ذا جناح و يطير
 جراد آمد بمعناى ملخ يار
 (جرّ) اعلم جرّ مدّ و النزاع
 بدان جرّ كشیدن اى مسلمان
 (جرز) اعلم جرز وزن العنق قطع اتي
 جرز وزن عنق قطع زمين دان

جروح جمع فيه اعلم يارضا
 فى بدن الانسان و الحمار
 بمعنا زخم آن بر وزن قرحست
 چه قرح آمد قروح اى يار و ياور
 كان صغيراً و بلاءاً يا امير
 تو اين معنا بقلب خویش بسپار
 دع الجدال و اترك المراء
 مكن جان، کشمکش با اين و هم آن
 ارض بـلاماء و علف قد جرى
 كه بى آب و علف باشد مسلمان

(جرع) اعلم جرع وزن مَنع بلع لماء
 بدان جرع چو منع آب را فرو بردن
 (جرف) اعلم جرف وزن العنق فی طرف نهر
 بدان جرف چو عنق آن کنار رود بود
 (جرم) اعلم لجرم قطع معناه اتی
 بدان تو جرم که برو زن جرم معنا قطع
 جرم بمعنی لابد رسیده ای جانا
 (جری) اعلم لجری و کذا الجریان
 جری روان شدن آب را بدان ای یار
 (جاریه) اعلم لمعنا جاریه السفینه
 بدان تو جاریه معنایش کشتی
 اعلم لجیم مع لفظ الرءاء
 بدان تو جیم که با رءاء گشته توأم آن

مع زحمة كثيرة یا ذا الصفاء
 ولی به زحمت ورنجی مثال جان کندن
 قد اذهب الماء لخلوة حول بحر
 که آب برده ورا آن مثال دود بود
 جرم للابد لامحاله قد روی
 امید آنکه شوی از گناه جانم قطع
 امید آنکه شوی رو سفید قربانا
 مقابل السكون له بیان
 امید آنکه روی در بهشت پر انهار
 فارکبن فیها مع السکینه
 بدان دستت بیاید هر چه کشتی
 تعداده الثمان ذا الوفاء
 که هشت گشته عدد بیش از این نیابی زان

حرف الجيم مع الزاء

(جزء) اعلم لجزء قطعة من شیئی
 (جزع) بدان تو جزء که پاره و تکه شد معنا
 بدان تو جزء بود پاره ای که از چیزی
 (جزوع) اعلم جزو عأشدة فی الحزن
 بدان مبالغه را در جزوع ای یاور

واعلم جزع لاطاقه عند الشیئی
 تو پاره پاره نما جان همه بتها
 جزع که تاب نیاری عزیزم از چیزی
 یجرى لماء عینه کالمزن
 دگر هلوع که مثل جزوع کن باور

سراج اللغة / حرف الجيم

ناظم مدنی اصفهانی

هلوع همچو منوع ای رفیق خوش رفتار
(جزاء) اعلم جزاء لمکافات ات
جزا بدان که مکافات معنی آنست
اعلم لجیم مع لفظ الزاء
بدان تو جیم که بازاء گشته هم بستر

کسی که هست حریص و بخیل و بدکردار
معناه فانتظر لماذا قد جرت
سزای نیک و بدی جان من به پایانست
تعداده الثلاث ذا الصفاء
سه تا بود عدد آن همین سه راست بسر

حرف الجیم مع السین

(جسد) اعلم جسد و جمعه اجسادا
و هكذا هیکل جنّ و الملك
و هكذا فی غیر ذی الثلاث
جسد بمعنی پیکر زجان و بیجانست
اعلم لجسّ لمس من ید ظهر
بدانکه جسّ بمعنای دست مالیدن
(جسم) اعلم لجسم هیکل مقابل
بدانکه جسم بود تن که در مقابل روح
اعلم لجیم مع سین یا اخا
بدان تو جیم که باسیم بوده آن همراه

هیکل انسان کذا یرادا
حقیقة الاثنین مخفی فلک
علیک بالتحقیق ذا اساس
ز آدمی و زجنّ و ملک نمایانست
لین لشیئی او خشونة ستر
برای آنکه بیابی و گل همی چیدن
روح فاعرف معنیه یا سائل
بفکر روح همی باش تا شوی ممدوح
تعداده الثلاث فادرک ذا العطا
عدد سه بوده از آن بیشتر نیابی راه

حرف الجیم مع العین

سراج اللغة / حرف الجيم

ناظم مدنی اصفهانی

(جعل) اعلم لجعل خمس من معنواورد
بدان تو جعل که دادن قرار باشد
اعلم لجيم مع عين واحد
بدان توجيم که باعين آمدی یکجاست

انظر الى الايات فادر المعتمد
به پنج معنیش آمد قرار این باشد
بغير هذا لاتجده واجدا
بغير از این تو بدان نامدی و ناپیدا است

حرف الجيم مع الفاء

(جفاء) اعلم جفاء أكغلام وزنها
جفاء وزن غلامست جان من میدان
(جفن) اعلم لجفن و لجفنة قضی
جفان جمع منهما فادرها
بدان تو جفن دگر جفنه کاسه معنی آن
اعلم لجفوف و کذا التجافی
بدان که جفونکنار است و بعد ای جانم
ز خوابگاه و بیاد خدا نمودن ساز
اعلم لجيم مع لفظ فاء اخا
بدان توجيم که بافاء گشته آن همراه

فی الطرف الشیئی الذی جاریها
کنار بودن چیزی بدان تو معنی آن
معنا لكاس لهما یا مرتضى
قصه سلیمان ففیها قد روی
جفان جمع بود زان بدان توای انسان
معنا البعيد فیهما التوافی
که هست معنی آن دوری ای عزیزانم
بخوان تجافی و بگذر ز آرزوی دراز
تعداده الثلاث فیه قد اتی
عدد سه باشد از آن جان من نما تو نگاه

حرف الجيم مع اللام

(جلب) اعلم لجلب و کذا الاجلاب

معنا لصیحه فیهما طلاب

سراج اللغة / حرف الجيم

ناظم مدنی اصفهانی

بدان تو جلب که معنایش صیحه ای قربان
(جالوت) اعلم لجالوت الذی رئیس
بدان مراد ز جالوت شخص فرمانده
(جلد) اعلم لجلد مع کسر الجیم
و هكذا الحيوان فيه قد رُقم
بدان تو جلد که با کسر میم باشد پوست
(جلد) اعلم لجلد مع فتح الجیم
بدان تو جلد که با فتح جیم ای جانم
(جلس) اعلم لجلسة القعود فاعلما
بدان جلسه نشستن معنی آن
بگفت سرمدی هر دم عمل کن
(جلال) اعلم لجلالاً قدر واعلم عظمة
جلال آمد بزرگی قدر دانا
اعلم لجلو مثل دلو واضحا
بدان جلو است همچون دلو جانا
اعلم لجیم مع لفظ اللام
بدان جیمی که آن با لام آمد

حرف الجيم مع الميم

(جمع) اعلم لجمع سعی والسراعا

بدان که معنی اجلاب صیحه راندن جان
کسان لقوم فلهم انیس
که نام اوست چنین در قتال در مانده
قشر للانسان اخا الصمیم
جلود جمعه لهذا قد علم
ز آدمی و ز حیوان ببین چه بس نیکوست
معنا لسطو یا اخا الفهیم
که تازیانه بود ای عزیز قربانم
مجلس مکانه فاحفظ جالسا
تو در مجلس نشان جانم عزیزان
برای حق تو دوری از دغل کن
قدر جلال الله اعلى العظمة
جلالت پیشه کن شخص توانا
فکن لجمع الناس شخصاً ناصحا
که معنایش بود آن آشکارا
تعداده الستة خذ الكلام
شش آمد زان عدد دیگر نیامد

سارع الى الخيرات و الجماعا

سراج اللغة / حرف الجيم

ناظم مدنی اصفهانی

بدان جمع آمد این معنا شتابی
 (جمد) اعلم لجامد ليس له تحرك
 جمدهم جامد آمد بی تحرك
 (جمع) اعلم لجمع الفه بين الناس
 بدان جمعست معنا گرد کردن
 (مجمع البحرين) و مجمع البحرين اعلم واديا
 بدان مجمع که بحرین آمدی زان
 (جمعه) اعلم لجمعه يوم جمع الناس
 بدان جمعه تو روز جمع بودن
 نماز جمعه خواندن با دلی پاک
 (جمل) اعلم جمل فحل من الابل
 وهكذا الاطناب من سفينة
 (جمله) اعلم لجمله جمع اجزاء فتى
 بدان تو جمله بمعنای جزءها باشد
 (جمال) اعلم جمالاً كل شئى قد حسن
 و هكذا غيرهما فقد ظهر
 بدان جمال که معنای اوست زیبایی
 بدان جمیل و جمالست و دیگری اجمال
 اعلم لجم كثرة من مال
 بدان تو جم که کثیر است معیش ایجان
 اعلم لجيم مع لفظ الميم

ز رفتن باشد آن با انقلابی
 فى عدم الحركة فلا تبرک
 تو از این کار نایابی تبرک
 انظر الى الاية و رب الناس
 تو دان روز قیامت جمع هر تن
 موسی و خضر حاضر املاقیا
 دو دریا موسی و خضر آمدی آن
 من جهة العبادة یا اناس
 کنار یکدگر حق را ستودن
 برای حق نهادن روی بر خاک
 والناقه غير الفحل یا ذا الحال
 فارکب السفينة مع سكينه
 وآية القرآن فيها قد اتى
 همین بیان شده گفتار ایزدی آمد
 من صورة الانسان هكذا اللسان
 صبر جمیل کان مصداقه نشر
 ببین که در رخ یوسف کمال زیبایی
 مزید حسن و زیبایی است خوش احوال
 وكثرة المال من الوبال
 مخور فریب ز مال زیادای انسان
 تعداده تسعه اخا الرحيم

بدان جیمی که با میم آمدی آن

عدد را نه بود ای عبد یزدان

حرف الجیم مع النون

(جنب) اعلم لجنب مثل ندب الطرف
بدان تو جنب که بر وزن ندب پهلورا
برای یاد گرفتن لغاتی از قرآن
(جُنُب) اعلم جُنُب بعد من الطهارة
(جانب) اعلم لجانب کذا لجانبه
جُنُب را دان که دوری از طهارة
بدان تو جنب را معنا طرف جان
بدان تو جانبه دیگر که جانب
(جناحین) اعلم جناحین لطیر فی البدن
بدان جناح بود بال بال هر مرغی
بدانکه مرغ بالش بذکر حق مشغول
(جند) اعلم لجند عسکراً یراد
بدانکه جند سپاهست جمع گشته جنود
(جنف) اعلم جنف وزن الطرف یراد
بدان جنف که چو وزن صدف بود ای یار
مباد آنکه بیاطل گرائی ای جانا
(جَنّ) اعلم لجَنّ السّر والخفاء

لاتنس من عقبا ک عمرک قد تلف
مراد هست عزیزم بنه توزانورا
مباد آنکه شوی غافل از معانی آن
والجنب طرف یا اولی النظارة
معنا الطرف ففیهما ذا ضامنه
ز مرد و زن شنو ای با صداقت
و دیگر پهلویش میدان تو قربان
بمعنای طرف ای شخص طالب
مثل یدی فی الطرفین یا حسن
مباد آنکه شوی جان من کم از مرغی
ولی چه عرض کنم زین بشر که شدم مفضل
جنود جمع فله مراد
و دیگرش بودا جنادای رفیق و دود
میل الی الباطل لذا مراد
که اوست میل بباطل نمودن ای هشیار
بترس عاقبتش را عزیز قربانا
اجتنب المعصية و الخطاء

بدان تو جَنّ که اول از آن بوده فتوح
 که کرد توبه ز افعال زشت و شد مستور
 (جَنّ) اعلم لجَنّ طائفة خفیه
 بدان تو جَنّ که بود اولی از آن مکسور
 ولیک مثل بشر باشعور و باتکلیف
 اعلم لجان اسم جمع الجنّ
 بدان که جان بود اسم جمع از الجنّ
 ولی زمار سفید و سیاه هم نام است
 اذیتی نرساند در اغلب اوقات
 عصای حضرت موسی بشکل مار آمد
 (جَنّة) اعلم لجَنّة مکان أُعدت
 جمیع لذات النعیم الاخروی
 بدان تو جَنّت اگر مایلی بهشت بود
 مراد زشتی سیرت بودند زشتی رو
 (جنی) اعلم جنی قطع فمعناه اتی
 جنی چه چیدن میوه بدان تو ای یاور
 اعلم لجیم مع نون قد اتی
 بدان تو جیم که بانون گشته آن مقرون

که هست معنی آن پوشش و بشو چو نصوح
 خدای عفو نمود و خطاش شد مغفور
 مثل البشر کانت لها وظیفه
 بود گروه ز خلقی که از نظر شد دور
 خدای عزّ وجل کرده بهر ماتوصیف
 حقیقة عند الاله الجنّ
 مراد سلسله جن بود و نوع ز جن
 که نام برده از آن جان سیاه چشمان است
 وجود یافته در خانه های بلا آفات
 دوبار دان که از آن مار در شمار آمد
 للمتقین کان فیها هیئت
 من ظاهر منها کذلک معنوی
 بهشت میرود آنکس که او نه زشت بود
 و گرنه زشت بسی میرود بهشت عمو
 تناول ایضاً له فقد روی
 بهشت و میوه آن را یقین کن و باور
 تعداده التسعة و ما زادت اخا
 عدد رسیده به نه بیش از آن نشد افزون

حرف الجیم مع الهاء

(جهد) اعلم لجهد مع فتح و کذا

ضمّ لاؤله صعوبة قضی

سراج اللغة/حرف الجیم

ناظم مدنی اصفهانی

بدان تو جهد بفتح و بضمّ اول آن
(جهد) اعلم جهاداً مع كسر الجیم
و هكذا الغزاء فيه قد قضی
جهاد مصدر و معناتلا شرادار است
(جهر) اعلم لجهر و اضحاً و ظاهراً
بدانكه جهر بود آشكار گردیدن
(جهاد) اعلم جهاداً تهیه للأسباب
جهاز را تو بدانش تهیه از اسباب
(جهل) اعلم لجهل عدم العلم كذا
بدانكه جهل همانكوندانی ای جانم
(جهنّم) اعلم جهنّم منزل العذاب
و هكذا اهل النفاق و البدع
بدان جهنّم موعود خانه ایست در آن
اعلم لجیم مع لفظ الهاء
بدان تو جیم كه باهاء هوز آمده است
بدان توهاء ز هوز عدد از آن شد پنج
نظر نما تو به طاهّا كه پنج با عددی

صعوبتست و مشقت بكارها ایجان
مصدر و معنی السعی یا فهم
اغز مع الاعداء تجد حق الجزاء
دگر بمعنی جنگ و خراش را داراست
و اعمل لطاعات و قلب طاهراً
تو جهر کن عبادات پس گلی چیدن
متاع منزل و غیره حساب
مطاع منزل دنیا و آخرت دریاب
سفه ففیه جاء معه یارضاً
بكوش تا كه بدانی عزیز قربانم
لاهل كفر فلهم عقاب
ففی جهنّم لمثلهم جزع
عذاب می شود انسان چو گشت نافرمان
تعداده خمسہ اخا الوفاء
كه پنج شد عددش بیش از این نیامده است
تو دوستدار از آن پنج شویابی گنج
كه بوده چار و ده ای رفیق خوش عددی

حرف الجیم مع الواو

(جوب) اعلم لجوب قطع فيه فدر وی

اقطع لافعال الرذیّه یافتی

اعلم جواباً سَمِیَّ الجواباً
 بدانکه جواب بریدن چه سنگ یا که لباس
 بدان جواب برای بریدنست کلام
 (جودی) اعلم لجودی جبلاًذا قرار
 بدان توجودی اگر خواستی شوی آگاه
 فراز قله آن نوح و کشتی آن ماه
 (جیاد) اعلم جیاداً جمع من جواد
 معناه خیل ذات اصل سارعه
 بدان جیاد بود جمع از جواد عزیز
 که بوده جمع ز اسبان تندرود دیگر
 (جار) اعلم لجار صاحب القربی التي
 بدان که جار بود آنکه باتو همسایه
 بوقت حاجت تومی کند ترایاری
 اعلم لجار معنی الاخر اخا
 بدان جار است معنایش امان دوست
 (اجار و یجیر) اعلم اجار و یجیر فهما
 بدان اجار و دیگر یجیر ای جاننا
 (جوز) اعلم لجوز و کذا التجاوز
 بدان توجوز گذشتن زهر محل و دیار
 (جوس) اعلم لجوس معنی التفتیش
 بدان که جوس بمعنای جستجوی شدید

لانه قطع الکلام باباً
 لباس زهد و اطاعت بیوش و حق بشناس
 کلام زشت رها کن بکن رفیق سلام
 سفینه النوح علیها قرار
 که نام کوه بود مسقر شدی ناگاه
 نظر نما تو در این امر ای عزیز الله
 او جمع من جید اخا الزّشاد
 انظر الى التّفسیر واسئل مامعه
 و یا که جمع ز جید بیانگر تو تمیز
 اصیل بوده و دیگر نجیب ای مهتر
 من منزل ثانی و تذهب یا ولی
 مکن تو ظلم برا و چونکه اوست چون مایه
 بکار او بنما جان من تو همکاری
 معناه قد کان اماناً ذا الهدی
 اگر دادی امان میدان که نیکوست
 ماضی مضارع امان فیهما
 در این دو معنی امن و امان قربانا
 معنا المرور فیهِ لا التّباغض
 دگر مرور نمودن و غمض عین ای یار
 کان شدیداً یا اخا ذا الریش
 مثال شخص مفتش که میکند تهدید

سراج اللغة / حرف الجيم

ناظم مدنی اصفهانی

برای آنکه بدست آورد در موزر جال
ز مـان پهلوی ظالم ستم گستر
باسم اینکه بدی ساز مان امنیت
خیث بد پدر و هم پسر دگریاران
(جوع) اعلم لجوع ضد من شبعان
بدان تو جوع بمعنا گرسنگی ایجان
(جوف) اعلم لجوف خالی البطن فها
بدان تو جوف که معنای اندرون باشد
(جوق) اعلم لجوبین ارض و السماء
بدان تو جو که بمعنا فضا است ایجانا
اعلم لجیم مع لفظ الواو
بدان تو جیم که باوا کرده همراهی
بدان تو باب بهشتی به هشت آمده یار

دچار رنج و بلامی کند ز زشتی حال
بدانکه این عمل آمد بجملگی یکسر
گرفت جمع ز مردم بوالدش لعنت
امان و آه از این شاه و این مددکاران
و الجوع خیر بعض من زمان
گرسنگی تو بدان نعمتی است ای انسان
اخـلاً لبطنک فتری من نورها
بدان تو جوف زهر کس که غرق خون باشد
انظر الیهما فسیل ربهما
فضای ارض و سماء را نگر مسلمانا
تعداده الثمان ذا التناو
عدد شماره به هشت آمده است آگاهی
جهنم آمده هفتش دری که هست قرار

حرف الجیم مع الیاء

(جاء) اعلم لجاء کان فعلاً ماضیا
بدانکه جاء بمعنای آمد آمده است
(جیب) اعلم لجیب قلب و الصدر له
بدانکه جیب بود قلب و سینه ای یاور
(جید) اعلم لجید بین رأس و البدن

مجیء مصدره یكون قاضیا
مجیئ مصدر میمی که آمدن شده است
معنا لهذا فالتفت ما معه
بقلب خود بنشان حب حضرت داور
واسطة الاكل و شرب یا حسن

بدانکه جید بود گردن ای رفیق شفیق
 اعلم لجیم مع لفظ الیاء
 بدان تو جیم که بایاء شدی همی همدوش
 بروزیست و دوکان گذشت از بهمن
 ورود مرحله حاء بوقت شام رسید
 عدد جیم بفارسی و عربی از شعر دویست و هفتاد یا زیادت
 شده است روز پنج شنبه ۲۴ ذی القعدة سنه ۱۴۱۴ از حرف جیم
 فارغ شدم و شام همانروز شروع بنوشتن اشعار حاء شدم

حرف الحاء

اعلم لحاء من حروف الابدجد
 بدان حاء را تو هشت از حرف ابجد
 (حَبَّ) اعلم لحَبَّ و دَ معنا فالتزم
 بدان حَبَّست معنا دوستداری
 و دیگر خاتم پیغمبران را
 (حَبَّ) اعلم لحَبَّ مطلق الحبوبات
 بدان حَبَّ است دانه مطلق آن
 (حبر) اعلم لحبر مع کسر الحاء
 عالم کذا الاثر کذا المحبوب
 بدان حبر بکسر اول آن
 تعداده الثمان یا محمد
 رضا را دان امام هشتم احمد
 حب الاله و الرسول فاستقم
 تو کوشش کن خدا را دوستداری
 و آل اطهرش این خاندان را
 و اعلم لحَبَّة مفرد الحبوبات
 ولیکن حَبَّة را دان مفرد آن
 ثلاث من معنا له نداء
 فهذه المعانی له مطلوب
 سه معنا بهر آن باشد مسلمان

یکی عالم دگر میدان اثر را
(حبس) اعلم لحبس ضد حرّ قدا تی
(حبیط) بدان حبس است معنا باز داری
بدان حبیطست بطلان معنی آن
(حُبُک) اعلم حُبُک وزن العُتُق قدا تی
جمع الطریقه و الحییکه جرئ
حُبُک جمع حبا ک آمد بدان آن
بمعنا راهها باشد برادر
(حبل) اعلم لحبل معنی الطناب
بدان حبلست معنایش عمو جان
اعلم لحاء مع لفظ الباء
بدان حائی که با آرد بدنبال

پسندیده بدان معنا دگر را
واعلم لحبط باطل فیه جرئ
رها کردن بدان ضدش توباری
تو دان باطل بود آن راه شیطان
جمع الحبا ک کالطرائق روی
معنا الطرائق فیه ایضاً قد قضی
که باشد چون طرائق یار سلمان
براه راست جانم نیک بنگر
حبال جَمعه اولوالالباب
که باشد ریسمان ای عبد یزدان
تعداده السبعة اخا الوفاء
که باشد هفت تعدادش نکو حال

حرف الحاء مع التاء

(حتم) اعلم لحتم واجب قطع کذا
کانت بمعنی الانتهاء یا اخا
بدان حتمست قطع و واجب ایدوست
بدان حتئ یکی از حرف جرّ است
اعلم لحاء مع لفظ التاء
بدان حائی که با تاء آمدی آن

حتئ لحرف الجرّ فیها قد اتئ
فی غیر ذی المعنا فما جائت لها
بواجب کوششی بنما که نیکوست
بمعنا انتهاء دان مستقر است
تعداده اثنان له بناء
عدد شد دو بمثل هر دو چشمان

حرف الحاء مع الثاء

(حثّ) اعلم حثيثاً وحثوثاً وكذا
حثوث وهم حثث دیگر حثيث است
اعلم لحاء مع لفظ الثاء
بدان حائی که با ثاء گشته هم پا

حثاً سريعاً في الثلاثة قد قضى
بمعناها هر سه راميدان سريعست
يكون واحداً بلا خفاء
يك آمد بیش از آن نامد توانا

حرف الحاء مع الجيم

(حجب) اعلم لحجب وكذا الحجاب
بدان حجب و حجابش هر دو مصدر
بمعنا پرده نیز آمد رفیقان
بمعنا منع آمد پس بدان آن
حجاب از بهر زن گردیده واجب
(حج) اعلم لحج قصد ذی الدوام
بدان حجست معنا قصد جانا
(حج الاكبر) اعلم لحج الاكبر المعانى
برای حج اكبر گفتگوها
(حجر) اعلم حجر وزن الشجر صخره بمعنا
حجر وزن شجر جمعش شد احجار
(حجز) اعلم لحجز مثل عجز منع له

معنا استتار فيهما حساب
که پنهان کردن آمدای برادر
بنه پرده بروی عیب نیکان
تو منع از کار بد میکن مسلمان
اگر امر خدا را گشته طالب
اعمال بیت الله له اعلام
زیارت کعبه را هم دان توانا
قد جاء فيه يا اخا الايمان
نما از بهر آن کن جستجوها
واحجار لها جمع فيعطى
بمعنا سنگ باشدای سبکبار
معنا فدع حجز اخیک حب له

بدان حجز است معنا منع ای جان
اعلم لحاء مع لفظ الجیم
بدان حائی که جیمش بوده پهلوی

مکن منع محبت تو به اخوان
تعداده الاربع اخا الفهیم
که چار آمد بدان ای جان عمو

حرف الحاء مع الدال

(حدب) اعلم حدب وزن الادب ذوار تفاع
حدب چو وزن تعب تبه اش تو میدانا
(حدث) اعلم حدث وزن العدس کذا الک
حدث چو وزن عدس هم حدوث یار شفیق
(حدّ) اعلم لحدّ دفع و المنع کذا
بدانکه حد بود آن مرز مرزدین دریاب
دگر ممانعتش دان دگر بدان جانا
اعلم حدق وزن العلق لمعنا
بدان حدیقه بود باغ و جنت وستان
اعلم لحاء مع لفظ الدال
بدان تو حاء که بادال گشت هم آغوش

یا جوع ما جوع مثال له و قاع
محل مرتفعش میتوان همی خوانا
حدوث معنای وجود مالک
وجود آمدن آن باشد این بدان تور فیک
واسطة من بین شیئین قضی
اگرز مرز برون میروی شوی غرقاب
که واسطه است میان دو چیز قربانا
جنت تکنون ذافوا که مولی
حدائق است از آن جمع پس زحقستان
تعداده الاربع ذال کمال
که گشته چار رفیقم تونیک گیر به گوش

حرف الحاء مع الذال

(حذر) اعلم حذر لمعنا الاحتراز

فا حذر المعصية یا قاضی

بدان حذر که بود احتراز و هم دوری
عذاب میشوی ای جان به زیر خاک دمی
بدان حذر که چو وزن خطر بود پرهیز
اعلم لحاء مع لفظ الذال
بدان تو حاء که با ذال بوده ای عالم

بدان که عاقبت هست جان من گوری
بفکر باش و نما چشم خود به گریه نمی
ز کار زشت دما دم عزیز من بگریز
کان العدد واحد صاحب حال
که آن یکی است الهی نگیردت ظالم

حرف الحاء مع الراء

(حرب) اعلم لحرب الغزما حارب
بدان که حرب بمعنای جنگ یار عزیز
محارب است کسی کو سلاح گیر دست
(حرث) اعلم لحرث حبُّ حبُّ یا اخوا
بدان که حرث بود کاشتن و کشت پدر
(حرج) اعلم حرج وزن الفرج ضیق اتی
حرج بمعنی تنگی است تنگ گشته دلم
(حرد) اعلم لحر دوزن طرد منع اتی
بدان تو حر د که چون سرد منع باشد آن
(حُر) اعلم لحُر وزن دُر الّذی
بدان تو حُر که چو دُر ست معنیش آزاد
(حَر) اعلم لحَر مثل بَر ما بدا
قد جاء من خالق لارض و السماء

صاحب غزا لِلله فادر الراغب
برو بجنگ عدو یار حقّ پیا بر خیز
زامر حقّ نهر اسد شود چه یا غی و مست
فی الارض کانت بعده زرع اتی
هر آنچه کشت کنی میکنی درو تو پسر
مسعنا له فاسئل من الرّب العطاء
خدای تنگ نکرده است کار و من چه ولم
لا تمنع السائل و اعط ذا العطاء
مکن تو منع زانفاق ای عزیز جوان
لا قید له من بین ناس یا رضی
امید آنکه زها و هوس شوی آزاد
من نار او من مثله فاعلم رضا
فارضوا قضاء الله یا اهل الصّفاء

سراج اللغة/حرف الحاء

ناظم مدنی اصفهانی

بدان تو حَرَّ که بفتح اول حرارت یار	خَرور باد بود گرم دان تو ای هشیار
(حرور) اعلم خَروراً كالشُرور الريحَا	كَانَ لَهُ الْحَرَارَةُ رَدِيفَا
بدان حرور که مثل شرور باشد باد	امید آنکه نیفتی بدام بدبنیاد
(حریر) اعلم حریراً كالسَریر وَزَنَا	كَانَ لِبَاساً لِيُنَا ذَادُقَا
حریر را تو بدانش لباس نازک و شیک	ز کرم ابر شمی بین خدای داده چه نیک
(حرس) اعلم حرس وزن العَدس لحارس	جَمع بِمعنَا الحَافِظین حارس
بدان حرس چو فَرَس جمع گشته از حارس	که هست معنی آن حافظین مشویانس
(حرص) اعلم لِحَرَصٍ مِثْلِ ضِرْصٍ عُلُقَة	شَدِيدَة كَان كَمَالِ الْآلِفَة
بدان تو حرص که چون ضِرْص گشته میل شدید	چو شخص احمد مختار بین خدای حمید
چگونه و وصف نموده است در کلام مجید	که او حریص بود بهر دین خلق مزید
اعلم حَرَضٍ مِثْلِ الْمَرَضِ لَافَائِد	فِي فَعْلِهِ بَلْ كَان فَعْلُهُ فَاسِد
اعلم لتَحْرِیضٍ لَتَرْغِیْبٍ اَتِی	و هَكَذَا التَّحْرِیضُ فِيهِ قَدْ جَرِی
حرض چو وزن مرض آنکه نیست بهره در آن	بدان تو معنی تحریض ای رفیق جوان
که هست معنی ترغیب اندر آن ای یار	امید آنکه تو رغبت کنی عزیز بکار
(حرف) اعلم لحرفٍ مِثْلِ صَرَفٍ فَالطَّرْفِ	كَانَ لِشَيْئٍ مِثْلِ سَيْفٍ الطَّرْفِ
كان لَجَنِبِهِ وَكَذَا جَمْعٌ لِكُلِّ	كَانَ الطَّرْفُ مِنْهُ فَاسْتُلِ السَّنُولُ
بدان تو حرف که معنا طرف در آن باشد	بهر طرف تو بگردی هدف در آن باشد
(متحرف) اعلم لَذِي تَحَرُّفٍ هُوَ الَّذِي	كَانَ لَوْ اَحَدٌ طَرَفِيهِ يَلْتَذِ
بدان تو صاحب تحریف آنکسی است که او	نموده میل بباطل که بی حساب عمو
اعلم لتَحْرِیْفٍ لَذِي اِحْتِمَالِ	ذِي طَرَفَيْنِ اَنْظُرْ اخَا الْكَمَالِ
بدان تو معنی تحریف آنکه بوده در آن	دو احتمال نظر کن در آن لطیف بیان

بدان حرور که مثل شرور باشد باد
(حریر) اعلم حریراً کالسریر وزنا
حریر را تو بدانش لباس نازک و شیک
(حرس) اعلم حرس وزن العدس لحارس
بدان حرس چو فرس جمع گشته از حارس
(حرص) اعلم لحرص مثل ضرص غلقة
بدان تو حرص که چون ضرص گشته میل شدید
چگونه وصف نموده است در کلام مجید
اعلم حَرَصٌ مثل المَرَضِ لافائد
اعلم لتحریض لترغیب اتی
حرص چو وزن مرض آنکه نیست بهره در آن
که هست معنی ترغیب اندر آن ای یار
(حرف) اعلم لحرف مثل صرف فالطَّرَف
کان لجنبه و کذا جمع لكل
بدان تو حرف که معنا طرف در آن باشد
(متحرف) اعلم لذی تحرف هو الذی
بدان تو صاحب تحریف آنکسی است که او
اعلم لتحریف لذی احتمال
بدان تو معنی تحریف آنکه بوده در آن
(حرق) اعلم لحرق وزن برق حَرًا
بدان تو حرق که سوزاندنست ای قربان

امیدانکه نیفتی بدام بدبنیاد
کان لباساً لیئناً ذادقاً
ز کرم ابر شمی بین خدای داده چه نیک
جمع بمعنا الحافظین حارس
که هست معنی آن حافظین مشویانس
شديدة کان کمال الالفه
چو شخص احمد مختار بین خدای حمید
که او حریص بود بهر دین خلق مزید
فی فعله بل کان فعله فاسد
و هكذا التحریض فیه قد جرى
بدان تو معنی تحریض ای رفیق جوان
امید آنکه تو رغبت کنی عزیز بکار
کان لشیئی مثل سیف الطرف
کان الطرف منه فاسئل السئول
بهر طرف تو بگردی هدف در آن باشد
کان لو احد طرفیه يلتذ
نموده میل بیاطل که بی حساب عمو
ذی طرفین انظر اخا الکمال
دو احتمال نظر کن در آن لطیف بیان
من ای شیئی خیر له او شرًا
مسوز قلب کسی را بترس از نیران

سراج اللغة / حرف الحاء

ناظم مدنی اصفهانی

(حرکت) اعلم لتحريك لضد من سکون
بدان توجان حرکت ضد با سکون ای دوست
(حرام) اعلم حراماً ضدً للحلال
حرام معنی ممنوع را در آن میدان
(حری) اعلم حری قصد و هكذا الطلب
حری بمعنی قصد و طلب در آن میدان
اعلم لحاء مع لفظ الرءاء
بدان توحاء که باراء گشته آن همدوش

كان سکوناً عند تحريك عيون
سکون که معنی آن آر میدنی که در اوست
ممنوع معناه فذوالکمال
حلال ضد حرام است نیست منع در آن
معناله فادره ذال الحسب
تو قصد کن طلب کار خیر را قربان
عداده خمس عشر قضاء
که پانزده عددش آمده است ای باهوش

حرف الحاء مع الزاء

(حزب) اعلم لحزب قوم ذی اتصال
و قسم منهم فذو الهداية
اعلم لاحزاب فجمع قد اتى
بدانکه حزب بمعنای دسته جمع احزاب
(حزن) اعلم لحزن وزن مزن والحزن
بدانکه حزن چو مزن و حزن چو وزن فزس
حزن چو وزن بدن هم و غم بود یا ور
ثواب بی حدوی مر برای آن ایدوست
اعلم لحاء مع زاء قد اتى
بدان توحاء که باراء گشته آن همدست

من رأیهم قسم لهم ضلال
انظر الى القرآن ذا الدراية
من حزب من كل الطريق قد جرى
تو حزب حق طلب و راه بندگی در باب
وزن الحسن معنهما الغم والمحن
که هست معنی اندوه پس بداد برس
برای آل محمد تو حزن کن باور
اگر تو گریه کنی جان من بسی نیکوست
تعداده اثنان فادرک یا فتی
عدد دو تا بودش بیش از این نیامد دست

حرف الحاء مع السين

(حَسَب) اعلم لحسب كذلك الحساب
 حسب چو وزن تعب پس حساب همچو کتاب
 اعلم حَسِب كذلك يحسب
 بدان تو فعل حَسِب يحسب بمعنى ظن
 اعلم لحسب وزن كَسَب قد اتى
 بدان تو حسب که چون کسب شد کفایت یار
 (حسد) اعلم حسد وزن السند عداوة
 حسد بمعنی بدخواهیست ای عالم
 که خواستار شود نعمت الهی را
 که خیر خواه شوی بهر بندگان خدا
 (حسر) اعلم لحسر الكشف وانكشافا
 بدانکه حسر بود کشف و انکشاف عزیز
 (حسرة) اعلم لحسرة هم والغم كذا
 بدانکه معنی حسرت غمست و هم اندوه
 بدان تو جمع ز حسرت عزیز شد حسرات
 (حس) اعلم لحس درک والحواسا
 احساس معنی الدرك مع حواسا
 و هكذا للمس و ذوق قد اتى

معنا العُدْفیه فی الکتاب
 شمردنست مرادای عزیز من دریاب
 معنا لظن فیهما یکتب
 تواحتساب چنین دان رفیق اهل وطن
 معنا کفایة له فقد قضی
 امید آنکه کفایت کند ترا جبار
 للناس والمناز والنعمة
 امید آنکه از این عیب گشته ما سالم
 زوال آن شود از غیر بین فلاحی را
 هر آنچه بهر خودت خواستی بجمله روا
 اکشف لضر الناس خذا نصافا
 امید آنکه شود کشف ضر ماها نیز
 حسرات جمع منه فادر ذا العطاء
 چنانچه جمع شود هم و غم شود چون کوه
 که شده موم و غمومی خدای ده تو نجات
 جمع لحاسه کان له قیاسا
 اعم من رؤیه و سمع خاصا
 والشَّم فیها مثل اربع جرى

معنا لرؤية و وجدان کذا
 بدان تو حس که بود درک معنیش جانا
 دگر بمعنی پیدا نمودن و دیگر
 دگر بمعنی حيلة و دیگر استیصال
 (تحسس) اعلم تحسناً لتفتيش اتى
 اعلم حسیساً صوت مخفی وفا
 تحسس است بمعنای جستجو کردن
 (حسم) اعلم لحسم قطع شینی اثره
 حسام معناه کذا حسوما
 بدان تو حسم که از بین بردن اثری
 بدان حسوم که یا مصدر است یا آن جمع
 (حُسن) اعلم لحُسن مثل قفل ذوالصفا
 بدان تو حسن که چون قفل گشته زیبایی
 واعلم لحسن مصدر و هكذا
 بدان تو حُسن یکی مصدر است و دیگر دان
 (حَسَن) اعلم حَسَن وزن الوطن صفاء
 بدان حسن چو وطن و صف بوده زیبایی
 (حسنه) اعلم لحسنه نعمه ذات البهجة
 نظر نما حسنه نعمتی و هر نعمت
 (حسنات) نظر نما حسنات است جمع از حسنه
 (احسن) اعلم لاحسن اسم من تفضیل

فالعلم مثله و حيلة قضی
 حواس جمع ز حاسه تو نیز میدانا
 که دیدنست و دانستنش عزیز پدر
 و قتل گفته شده ای رفیق خوش احوال
 مع حاسة ادرك له المعنا رضا
 مع حاسة السمع فادر المرتضى
 حسیس صوت خفی ای رفیق و بار حسن
 کی یتفتی ذاته و ینفی ثمره
 مصدر و الجمع له وقوعا
 ز چیز تا که نباشد رفیق من ثمری
 ز حاسم است بدانش که نیست آنرا منع
 فی وجهه او کان و صف له اتی
 و دیگرش تو بدان نیکوئی بود داعی
 اسم لمصدر له ایضاً قضی
 که اسم بوده ز مصدر رفیق با ایمان
 حسن لمعنا فيه ذا الوفاء
 و دیگری که نکو بودنست ای داعی
 وضده السیئه ذات الشأمه
 که بوده شاد و خوش و نیک بابسی بهجت
 نگر دگر برکات است جمع از برکة
 حُسْنی مؤنث له خلیل

سراج اللغة / حرف الحاء

ناظم مدنی اصفهانی

به احسن ارنگری دان که اسم تفضیلست
(اسماء الحسنی) اعلم للاسماء کذا الحسنایی
نظر نما تو با اسماء و دیگری حسنی
(احسان) اعلم لاحسان هو المصدر اتی
بدان تو معنی احسان که مصدر است رفیق
(محسن) بدانکه معنی محسن که شخص نیکوکار
اعلم لمحسن شخص ذی عطوفه
(حسان) اعلم حساناً جمع من حسناء
حسان جمع زحسانه همچنین تو بدان
اعلم لحاء مع سین وزن شین
بدان تو حاء که با سین گشته یار و قرین

نظر نمای بحسنی مؤنث از این است
صاحب معان فلها قضاء
که آن معانی بسیار دارد ای مولی
معنای ایجاد المحبة له روی
که نیکی است بخلق خدا و حسن طریق
بدانکه نیک نهادی تو را کند سرشار
مع الخلائق کان ذو رؤفه
نسوة ذا احسن لها قضاء
که جمع از حسنه خوب روی از نسوان
تعداده الستة فاعرف یا امین
عددشش آمده از آن بدان و رابیقین

حرف الحاء مع الشین

(حشر) اعلم لحشر جمع معناه اتی
بدان تو حشر بمعنای جمع کردن یار
اعلم لحاء مع شین وزن سین
بدان تو حاء که با شین همی شده است قرین

یوم القيامة جمع الله لنا
تو جمع کن همه خوبی بدست حق بسیار
عدد فکان واحداً منه یقین
عددی یک آمده نامد رفیق بیش از این

حرف الحاء مع الصاد

(حَصَب) اعلم حصب وزن التَّعَب الحجر الصغير
حصب بدانکه بود سنگ ریزه ای قربان
(حاصِب) اعلم لحاصِب وزن کاسِب رِحا
بدان تو معنی حاصِب که بادرِیگ افشان
(حَصَّصَ) اعلم لحصَص و اضحاً ارادا
(حصد حصد) بدان تو معنی حصَص رفیق با ایمان
حصد در و تو بدان دان حَصید را ای جان
(حَصِر) اعلم لحَصِر ضیق و الحبس و رد
بدانکه تنگ گرفتَن مراد از حصر است
(حَصَرَ) اعلم حَصَرَ وزن الضَّرَر لَضِيقاً
حصر چو وزن ضرر تنگی است ای انسان
(حَصِير) اعلم حَصِير السَّجَن و الحبس اتی
حَصیر را تو بدان سَجَن و محبس ای جانا
(حَصُور) اعلم حَصُوراً تَارَكَ الْجَمَاعَ
بدان حَصُور کسی کان نموده ترک زنان
(حَصُول) اعلم حَصُولاً وَ كَذَا التَّحْصِيلَا
بدان حَصُول بمعنا بدست آوردن
(حِصْن) اعلم لِحِصْن وَ كَذَا الْحِصُون
لمفرد و الامکنه للجمع
بدانکه حِصْن بود قلعه جمع آن چو حَصُون
بدان کلام که بُدْ لاله الا الله

لا تضرب الحجر اخا الكبير
تو سنگ ریزه مزن پشت پای مرد و زنان
مع حجر استمع له صریحا
بترس از غضب کردگار در دو جهان
حصد حصيد القرض له مرادا
که آشکار شدن آنچه بود در پنهان
در و شده است ز زرع و وز غیر آن میدان
احصار و الحصر لمنع ايضاً قصد
حصار و معنی احصار منع و هم حصر است
منع و حبس اعلم له رفيقا
و دیگری تو بدان منع و حبس معنی آن
معناله فاحفظ لنفسك يافتی
تو سعی کن نروی جان من به زندانا
لا تترك الجماع فالخير لدى الوقاع
مکن تو ترک زنان چونکه سنت است در آن
معناله وجدان له خلیلا
مثال مغز که از پوست آن در آوردن
مکان امن فادر ذالعیون
و ليس للمعنا لذا للمنع
امید آنکه بحصن اله باشی چون
که اوست قلعه محکم مشود می گمراه

سراج اللغة / حرف الحاء

ناظم مدنی اصفهانی

بدان ولایت مولی علی که حصن حصین
(حصاء) اعلم حصاء و کذا احصاء
(حصاة) حصاة کانت حجراً صغیراً
بدان حصاء دگر احصاء شماره رابیقین
اعلم لحاء مع صاد یا اخا
بدان توحاء که با صاد آمدی ایجان

مباد آنکه شوی غافل از امام مبین
اتمام تعداد لذابناء
حصی لها الجمع یا امیرا
حصاة معنی سنگست ریزه ای نمکین
تعداده السبع فاعرف یا فتی
که هفت بوده عدد این شماره آمده زان

حرف الحاء مع الضاد

(حضر) اعلم حضر حضوراً یا ضاً حاضر
بدان حضور و دگر هم حضر دگر حاضر
(حضّ) اعلم لحض ترغیب و التشویقاً
اعلم کذا المحاضة الترغیباً
بدان تو حضّ که ترغیب بوده معنی آن
اعلم لحاء مع لفظ الضاد
توحاء را که بضاد است متصل جانا

ضد الغیاب فادرها یا ذا کر
که ضد غیبت و غائب تو شو همی ذا کر
لفعل خیر شوق الرفیقاً
کل العمل علیک با الترتیباً
بکار خوب تو تعقیب کن هم این وهم آن
تعداده اثنان ذا الرشاد
دو تا بدان عددش را عزیز قربانا

حرف الحاء مع الطاء

(حَطَب) اعلم حطب وزن التعب الخشب
بدان حطب چو تعب هیز مست معنی آن

احذر من الشهوة كذلك غضب
تو دان گناه چو هیزم که روشنش کنی آن

سراج اللغة / حرف الحاء

ناظم مدنی اصفهانی

(حَطَط) اعلم لحطُّ التُّزول معنا
بدان حطط که بمعنا فرو آمدنست
اعلم له الوضع و ترک قد جرى
بدان نهادن و هم ترک دیگری معنا
(حطم) اعلم لحطم هکذا الحطام
بدان تو حطم شکستن حطام دانش آن
(حطمه) اعلم حطاماً و کذلک حطمه
منکسراً منقلباً هشیمه
عبر عنها الله ناراً موقده
بدان تو جان حطمه آتشی است افروزان
اعلم لحاء مع لفظ الطاء
بدان تو حاء که شدی طاء قرین آن جانا

حَطُّه بکسر الحاء کذلک فحوی
تو لفظ حطَّه بدانش نزول آمدنست
هذان من معنا له ایضاً قضی
رواست بهر همین لفظ ای گل رعنا
معنا هما الکسر لذا اعلام
شکسته گردد و خشکیده معنیش میدان
وزن غلاماً و کذلک تهمه
فهذه المعان له حکیمه
فربّ خلصنا لنار مؤصده
خدای رحم کند بر من و توازنیران
تعداده الثلاث له بناء
سه شد عدد بجز از آن جوان نمیدانا

حرف الحاء مع الظاء

(حظر) اعلم لحظر جمع والمنع اتی
بدان که حظر بود منع معنیش قربان
(محظر) اعلم لمحظر خشب منکسره
بدان تو محظر اید و ست چوب خشکیده
(حظ) اعلم لحظ یا اخا نصیباً
بدان تو حظ که نصیب آمده است معنی آن

محظور مجموع و ممنوع جرى
که جمع کرده تو چیزی و منع کردی آن
صب علی الارض ویبس قشره
چو مثل برگ و علف در کنار هم چیده
ارجو من الله لك التوفيقا
امید آنکه نصیبیت شود در فیک جوان

دو بهره درد و جهان یک عبادت خالص
اعلم لحاء مع ظاء وزن ظاء
بدان تو حاء که ظاء نموده همراهی

دگر بهشت روی با علی شوی جالس
تعداده اثنان یا اخا الصفا
عدد دو گشته بده جان من تو آگاهی

حرف الحاء مع الفاء

(حَفَد) اعلم لحفد سرعةً فی العمل
و هکذا الولد وابن الولد
بدان تو حفد بمعنای سرعتست بکار
بمعنی ولد وابن از ولد باشد
(حَفَر) اعلم لحفرة ذات عمق حافره
بدان که حفره بود کندن ز گودالی
امام چارم ما زینت عباد بشر
بخوان دعای ابو حمزه و بشو بیدار
(حَفِظ) اعلم لحفظ وقی والمراقبه
اعلم حفیظاً کان ذا حفظ کذا
بدان که حفظ نگهداری و مراقبت است
بدان حفیظ نگهدار لیک پر تبلیغ
(حَف) اعلم لحَف الاحاطه قد اتى
بدان حَف که بود معنیش احاطه عزیز
فرشتگان خدا عرش را احاطه کنند

کذلک الخدمة لاهل العمل
ادع المدد من ذات الله الصمد
دگر بدان توجه فرزند و هم چو خدمتکار
خوشا ولد که همی یاور و مدد باشد
اول لشیثی نعل خیل، ذا کره
تو دان که حفره بود یادکن ز گودالی
بین چگونه بنالید در شب آن سرور
ز خواب غفلت و یادی از آن سراتویار
احفظ لنفسک و اذکر المحاسبه
کان له المبالغه یا مرتضى
مواظبت بنما جان من که عاقبت است
نظر نما بکلام خدا که هست بلیغ
حافین عرش للملائک قد دعا
احاطه می کند آتش بر وز حشر چه تیز
برای امر خدا دم بدم اداره کنند

سراج اللغة / حرف الحاء

ناظم مدنی اصفہانی

(حقو) اعلم لحقو فالسؤال الوافر
اعلم حقيماً من له وداد
بدانكه حقو سئوالست بامبالغه دان
بدان حقى كه بود يار مهربان ايدوست
اعلم لحاء مع لفظ الفاء
بدان توحاء كه بافاء شدى وفادارى

اسئل من الله مع لسان شاكر
كن صاحب الوداد ذا الرشاد
تو همچو باب ز افعال لفظ احفاء خوان
اگر كنى تو محبت به خلق دان نيكوست
تعداده الخمس اخا الوفاء
كه پنج شد عددش بيش از اين نپدارى

حرف الحاء مع القاف

(حُقْب) اعلم حقب وزن العُنُق الدهر
بحر الحقائق من القران
احقاب جمع من حقب فاعلم
بدان حقب چو كُتب دهر يا زمان ايجان
(حَقْف) اعلم لحقف جمعه الاحقاف
لمستطيل معها حصة
بدان تو حقف كه بر وزن صبر تپه عزيز
معانى دگرى بهر آن نموده پسر
(حق) اعلم لحق ثابت كذلك
بدان تو حق كه بود ثابت اى تو نور بصر
اعلم لحاء مع لفظ القاف
بدان توحاء كه باقاف شد رفاقت او

وهكذا الزمان سقى البحر
عليك بالتفسير والتبيان
رموز آيات الاله فافهم
دگر بدان كه به احقاب جمع شد از آن
مكان ذى الرفعه لها اضاف
فانظروا التفسير يا ثقة
كه بوده است طويل وز ريگ بوده تميز
دگر بدان كه به احقاب جمع گشته پدر
ضد لباطل يكون سالك
كه هست ضد ز باطل قبول كن يا ور
تعداده الثلاث ذا انصاف
بود عدد دسه مجوب بيش از اين عدد عمرو

حرف الحاء مع الكاف

اعلم لحکم المنع للاصلاح
 بدان تو حکم که منعست از برای صلاح
 (حکمة) اعلم لحکمة الخصیصه مدرکا
 بدان تو معنی حکمة خصیصه ای که در آن
 ولی به احمد مرسل تمام حکمت داد
 (حکَم) اعلم حکم وزن الصنم یا اخا
 حکم بدان تو کسی کو میان خلق عباد
 (حکیم) اعلم حکیماً شخص ذی احکام
 بدان حکیم عزیزم تو شخص محکم کار
 که بود معنی حکم ای حکیم عالی فر
 (محکّمات) اعلم لمحکّمات فی القبال
 بدان تو معنی محکم و محکّمات عزیز
 اعلم لحاء مع لفظ الکاف
 بدان تو حاء که با کاف گشته آن همدم

وهكذا القضاة ذا صلاح
 ودان تو معنی دیگر قضاوت ای فلّاح
 تشخیص حق من باطل مبارکا
 نموده درک بسی از امور را ایجان
 که دین او همه عالم گرفت ای دلشاد
 قاض لبین الناس یا مقتدی
 قضاوتی چه بحق و چه غیر حق بنهاد
 ذو حکمة فی الفعل یا اعلام
 بغیر معنی اول که ذکر شد یکبار
 بدان حکیم ز اسماء حضرت داور
 المـتشابهات یا ذا الحال
 هر آنچه نیست تشابه در آن تو بر پاخیز
 تعداده الواحد ولا یضاف
 یکست جان عزیزم به بند لب هر دم

حرف الحاء مع اللام

(جَلَف) اعلم لحلف مع کسر و کذا
 (حَلّاف) حلّاف کانت صیغة المبالغة

فتح لاو له فللقسم قضی
 مکروه کانت ذلک المقاسمة

بدان تو حِلْف بکسر اَوَّل وفتح اَوَّل
 و دیگری قسمی کان در اوست پیمانی
 بدانکه صیغه حَلْف آنکه بوده قسم
 خدای گفته بقرآن خویش آدمیان
 (حلق) اعلم لحلق الترقوه تراد
 بدان تو حلق بمعنا گلوست ای دانا
 (حلقوم) اعلم لحلقوم کخرطوم اِخا
 بدان تو معنی حلقوم هم گلو آمد
 (حَل) اعلم لَحَلْ مع فتح الحاء
 (حِل) واعلم لِحْلْ مع کسر الحاء
 تو حَلْ بفتح بدانش که باز کردن یار
 (احلال) اعلم لاحلال لمصدر اتی
 (حلیله) زوجة ابن سمیت حلیله
 بدان تو معنی احلال باز کردن جان
 حلیله است زن و جمع را حلائل دان
 (حلم) اعلم لِحْلِم کظم غیظ قد اتی
 بدان تو حلم بمعنای بردباری آن
 اعلم حُلْم وزن العُنُق او قفل
 بدان حلم که چو وزن عنق و قفل جوان
 اعلم لجمع الحلم او مثل السُّبُل
 بدان تو جمع حُلْم یا که حُلْم احلامست

قسم بود و چه سوگند معنی اَوَّل
 سپس بهر قسمی گفته شد که میدانی
 زیاد سعی نما پس گریز ز اهل قسم
 مرا بمعرض سوگند ناورید میان
 اذالة الشعرالة تـفـاد
 تراش موی سپس معنی اش همی خوانا
 معنالترقوه له ایضاً بدا
 بوقت مردن ما جان به این گلو آید
 معناه فتح فادر ذا الوفاء
 معنا الحلال فيه ذا الصفاء
 بکسر پس تو بدانش حلال ای غمخوار
 حلائل جمع الحلیله قد روی
 قبیحة کانت او الجمیله
 بدان حلیله بود زن که بُدز فرزندان
 که اوست زن زپسر نی تو هر زنی میدان
 ضبطه لنفس معنیة ایضاً فتی
 امید آنکه سوی بردبار ای انسان
 شیئ یرى حال المنام ذا البهل
 که آنچه دیده بخواب ای رفیق با ایمان
 یکون احلاماً فتابع الرُّسُل
 نظر نماد و جهت یاد را اینکه در کارست

(حلیم) حلیم صاحب کظم لغیظ جاء اخا
 حلیم آنکه بود بردبار ای عالم
 (احلام) اعلم لاحلام فجمع من حُلُم
 بدان تو معنی احلام را در این آیه
 (حلی) اعلم لحلی مثل ضبی زینة
 لکن جمعا منه فاعلم یا فتی
 بدان تو حلی که بر وزن فُلَس آمده آن
 اعلم لحاء مع لفظ اللام
 بدان حائی که بالام آمده آن

وللمبالغة ایضا والاسم الحُسْنی
 تو نام را ز خدای عزیز دان سالم
 کانت منامات التی فیها شَم
 که خوابهای پریشان بود در آن پایه
 حلی بضم ثم کسر زینة
 حلیه مثل الحلی قد جاعت لها
 که زیور است و زینت حلی است جمع از آن
 تعداده الخمس اخا الوفاء
 عدد شد پنج ای محبوب یزدان

حرف الحاء مع المیم

(حامیم) انظر الی حامیم فی سبع سور
 غافر و فصلت و شوری یا اخا
 فیها فاقوال عدیده قد ذکر
 بدان تو حاء و میمی که هست در قرآن
 بدان تو سوره فاطر و فصلت شوری
 و دیگری است که نامش از آن شدی احقاف
 نگر بین کلمات مفسرین عظام
 (حَمًا) اعلم حَمًا و زن المَلّا الوحل
 بدان حَمّا الجن است و سیاه و هم بدبو

من اَوّل السورة فدقق النظر
 زخرف دخان جائیه احقافها
 فاطلع الابحاث فیها قد نشر
 شدی عدد ز کلام اله هفت ایجان
 دگر دخان و دگر زخرف است جائیه آن
 بکن مطالعه جانم عزیز بادل صاف
 حروف قطعه بقطعه چگونه است مرام
 اسود لون مع ریح خجل
 بین تو جان عزیزم خدای داده دراو

چه قدرتی که بشر با تمام شوکت و فر
(حمد) اعلم لحمد الثناء یا مقتدی
بدان تو حمد ستایش ثناء گویی دان
(محمود) اعلم لمحمود الذی ثناء
بدان تو معنی محمود راستوده عزیز
(حمید) اعلم حمیداً صاحب الثناء
بدان حمید که معنا ستوده را داراست
(احمد) اعلم لاحمد خاتم الانبیاء
بدان که معنی احمد نبی خاتم بود
که بود از طرایزدی که بُد تورات

از این خمیره بدبو گرفته جان پیکر
حمد الاله واجب لک مجتبی
ستایش احدی را نما تو ای قربان
ظاهر من نفسه اخا الوفاء
درستکار بشو تا شوی ستوده تونیز
کن ذائثناء یا اخا الصفاء
خدا حمید بود چون ستودگی آراست
و اعلم لمهدی خاتم الاوصیاء
همانکه نام شریفش بهر کتاب ستود
دگر نگر توبه انجیل ای جمیل صفات

صاحب کتاب گلشن راز درباره پیغمبر اسلام چنین شعری سروده و
و چه زیبا سروده است :

ز احمد تا احد یک میم فرق است
(حمار) اعلم حماراً من الانعام کذا
بدان حمار که باشد خرا آنکه حمل کند
خمیر و هم حمر آمد ز جمع آن ای یار
(حَمَل) اعلم لحمل مع فتح و کذا
بدان تو حمل بفتح اول و کسر از آن
(حِمل) اعلم لحمل ثقل من معاصی
بدان تو حِمل بکسر اول که بار گناه

همه عالم در این یک میم غرقست
حَمیر وَالْحُمُر لجمعه منقضی
هم آدمی و سائل که هر دو نقل کند
سوار آن بشو و روبروی شهر و دیار
کسر لرفع الثقل فافهم یا رضا
که هست معنی برداشتن چه بار جوان
احفظ لنفسک هکذا الاناس
میر بهمره خود جز اطاعت الله

(حاملات) اعلم لحاملات فالسحائب
و هكذا الامطار فى الهواء
تو حاملات بدان ابرها كه حامل بود
(حمولة) اعلم حمولة هى الابال
حمولة را تو بدان اشتريكه برآن بار
اعلم لحمل الرزق الذخيرة
تو حمل رزق بدان كان ذخيره است مراد
(احتمال) اعلم لاحتمال حمل وكذا
تو احتمال بدان حمل را مراد بود
يكى طلب بود و ديگرى مبالغه دان
(حمم) اعلم حمم و هكذا حميم
حمم حميم بدان آب داغ اى مهتر
تو ياد كن زجهنم و آب سوزانش
(يحموم) اعلم من اليحموم الدخان
بدان تو معنى يحموم دود را در بر
(حمى) كانت حمى حرارة شديدة
بدان حمى كه حرارت شديد را داراست
اعلم لحاميه لشيئى ذات حر
بدان تو حاميه را چيز با حرارت يار
(حام) اعلم لحام فحل من ابال
بدان تو حام شتر نر كه آيد از صلبش

صاحب ماء البحر ذى العجائب
تجرى لامر الله فى الفضاء
بهار را و چه باران كه آن بود مقصود
يحملن للناس اخا الاثقال
نهند بهر خلايق به ليل و هم به نهار
كبيرة كانت هى او صغيرة
ذخيره كن عمل خير بهر روز معاد
معنى الطلب كذا المبالغه قضى
دو احتمال دگر مى رود بياد بود
كه افتعال دو معنا در آن نهاده جوان
ماء لها الحرارة فى الجحيم
حميم آب جهنم بود كه شد بر سر
بترس سختى آنرا بوقت طوفانش
يوم القيامة كان له زمانا
زيم دود عزيزم كنى چه خاك بر سر
يوم القيامة ليس ذا بعيده
چه معتقد بشوى يانه اين حمى بر جاست
مثل الحمى فاعرفن منها الاثر
كه اوست مثل حمى اى برادر هشار
ذو ولد عشره لها جمال
كه دهه بود عددش ترك کرده از ظهرش

سراج اللغة / حرف الحاء

ناظم مدنی اصفهانی

(حمية) اعلم حمية فتوطين لذي
وهكذا امتناع ذا عيانا
حميه دان که بود امتناع و خود داری
اعلم لحاء مع ميم قد اتی
بدان تو حاء که با ميم گشته هم آغوش
زاصل و فرع بدان این سخن تو ای یاور

نفس يكون غيره له قوى
فذكر القرآن له بياناً
دگر بمعنی غیرت عزیز من داری
تعداده اربع و عشرون اخا
عدد به بیست و چار آمدی تو می کن گو
شمر تو جمع عدد را سپس نما باور

چون حامیم هفت بار آمده در قرآن و موارد دیگری را هم شماره کنید همین عدد
بدرست خواهد آمد (بیست و چهار)

حرف الحاء مع النون

(حنث) اعلم لحنث كل من معاصي
بدان تو حنث گناهست پس گناه کبیر
(حنجر) اعلم لحنجر هو الحلقوم
بدان تو معنی حنجر که آن گلو باشد
(حنیذ) اعلم حنیذاً لحم ذی کباب
بدان تو حنذ که چون فلس کردن بریان
(حنف) اعلم حنف وزن الصدف المیل
حنف چو وزن صدف میل سوی حق کردن
(حنک) اعلم حنک وزن الفدک الذقن

لاسيما الكبيرة يا اناس
شکستن قسم و میل باطلست امیر
جمعه حناجر وزنه البحر طوم
حناجر است از آن جمع گفتگو باشد
فکتبه يا اولى الالباب
حنیذ گوشت که بریان شده از آن میدان
الى الحقيقة بادرن فی المیل
چنانچه هست حنف ضد آن عمل کرد
من البشر وغيره یا حسن

سراج اللغة / حرف الحاء

ناظم مدنی اصفهانی

حنک چو وزن فدک چانه است ای هشیار
(حنن) اعلم حنن كذلك الحنانا
حنن حنان بدان مهربانی ایجانا
(حنَّان) صیغة حنَّان فذو المبالغة
بدان حنَّان نامی از خداوند
(حنین) اعلم حنیناً وزن من حسین
قطعة تیه بین طائف و کذا
حُنَّین وزن حسین و دیگر چو وزن خمین
ز مکه ای که تو داری محبتِ حرمین
اعلم لحاء مع لفظ النون
بدان تو حاء که بانون همی شدی مقرون

ز آدمی وز حیوان چه مرغ یا چه حمار
معنی المحبة فیهما عیانا
تو مهربان بشو بر خلق تا شوی دانا
اسم من الاسماء الاله صادقه
کمال مهربانی داشت در بند
وهكذا الوزن من الحُمنین
ارض من المکه فادرك مرتضی
بدان تو قطعه بیابان میان طائف و بین
خدا نصیب کند بهر مابحق حسین
تعداده السبع ذوی العیون
که هفت شد عددش بیش از این نبدای جون

حرف الحاء مع الواو

(حوب) اعلم لحوب عصیان والخطاء
معصية كبیرة فاجتنبها
بدان که حوب گناه است و هم گناه کبیر
(حوت) اعلم لحوت سمک والحيثان
بدان که حوت بود ماهی و جمع از آن
(حاجة) اعلم لحاجة اسم لا احتیاج
الی الرحیم خالق السبحان

عصیان ظلم بک والجفاء
عذاب فی الاخرة تکسبها
تواز گناه کبیر و صغیر دوری گیر
جمع لحوت فادرك للفتیان
بیامده است بقرآن رفیق من حیثان
فاعرض الحاجة لدى الاحتیاج
یقضی لحاجتک ای ایا انسان

سراج اللغة / حرف الحاء

ناظم مدنی اصفهانی

بدانکه معنی حاجت نیاز با الفت
(حَوَظ) اعلم لحوذ السرعة والاحاطه
بدان تو حوذ بود راندن سریع دیگر
(حور) اعلم لحور الرجوع وكذا
بدانکه حور رجوع است دان خدای ترا
بدان تو معنی دیگر برای آن ایجان
سفید تن و چه سیمین بدن و لیک بدان
(حواریون) اعلم حواریون اصحاب النبی
اصحاب عیسیٰ هُوَ مَسِيحُ اللَّهِ
بدانکه جمع حواری بود حواریون
که جمله یاور و اصحاب حضرت عیسی
(حوز) اعلم لحوز الجمع والضمّ معا
(حِيز) بدان که حوز بمعنای جمع بنمودن
(حوش) اعلم لحاش وكذلك حاشا
بدان تو حاش و حاشا بمعنی الاست
(حاش) اعلم لحاش فعل والمعناله
بدانکه حاش بمعنای فعل و دیگر دان
(حوط) اعلم لحوط حیطة والحیاطه
معنا التعلم وكذا المراقبه
بدان تو حوط و حیطة، حیاط ای جانا
دگر مراقبتش دان تو ای حمیده سیر

اگر چه شخص بیفتد بزحمت و کلفت
وهكذا السلطه دع السفاهه
بدان احاطه بود، دور شوز شر بشر
جمع لحوراء نسوة للاولیاء
دوباره باز رجوعت دهد به دار بقاء
که بوده جمع ز حوراء آن زنان جنان
برای مردم پرهیز کار باشد آن
کانو ابیاض القلب بالنصّ الجلی
سمی هکذا بروح الله
سفید قلب شدی نزد اهل علیون
شدند و قرب نمودی بموسی و عیسی
والحیز المكان فاعلم مقتدی
و حیز است مکانی زمجمعی بودن
معناها استثناء فادرک قالا
در این دو لفظ بدان جان من که استثناست
جار الی الله فاعلم حاله
که شد پناه به پروردگار ای قربان
معنا الحفظ هکذا الصیانه
فیها و صاحب صاحب المراقبه
فرا گرفتن و حفظ و صیانت ای دانا
امید آنکه شوی حفظ ای عزیز پسر

(محیط) اعلم محیطاً واحداً لاسماء
بدان محیط یکی نام از جناب خدا
(حول) اعلم لحول انفصال و کذا
بدان تو حول تغیر و انفصال در آن
اعلم له معنا لدور قد اتی
دگر بمعنی دور است بین تو در قرآن
(حوایا) اعلم حوایا جمع من حویة
معنا لجمع و کذا ملک لها
بدان تو لفظ حوایا که روده‌هاست مراد
دگر بمعنی جمعست و ملک و هم احراز
(حوا) اعلم حوا سواد و الاحوی الذی
حوا سیاهی و احوی سیاهر میدان
اعلم لحاء مع لفظ الواو
بدان تو حاء که با واو جمع آمده‌او

من اسم الله اخباء الوفاء
خدای را تو فراموش می نکن یکجا
تغیر و دور عام مرتضی
دگر گذشتن دوران سال ای قربان
انظر الى الايات ايها الفتی
به چند آیه توجه نما بدانی آن
اطناب بطن حولها طویة
آخر من معنا لها احرزها
حویة مفرد آنست دان تو ای دلشاد
بدانکه روده دراز است و هست دوری راز
اسود لون فيه کان یقتضی
بدانکه تیرگی رنگ را که داده نشان
اثنی عشر تعداد تناو
عدد دوازده آمد چنین شده است عمرو

حرف الحاء مع الياء

(حيث) اعلم لحيث ظرف من مكان
بدان تو حیث بَوْد ظرف لیک ظرف مکان
(حید) اعلم لحید عزل و العدول
بدان تو حید بمعنا کنار گشتن آن

مبنى و ذا وضمه عیان
که بوده مبنی و ضمّش در او بوده عیان
معنا لغشوة له نزول
دگر عدول ز راهی دگر بدان ایجان

بدانکه بی هشی آمد یکی زمعنایش
(حیران) اعلم لِحیران هو اضطراب
بدان تو معنی حیران که هست سرگردان
(حیض) اعلم لِحیض عزل و العدول
مکان حیض لدم ورود
بدان تو حیض عدول و کناره گیری جان
مَحِیض اسم مکان است کان محل و مقر
بدان تو حیض که خونست کز زنان آید
(حیف) اعلم لِحیف میل فی الحکم قضی
بدان تو حیف بمعنای میل در حکمست
(حیق) اعلم لِحیق احاطة فی العذاب
بدان تو حیق بمعنا احاطه آمده آن
(حین) اعلم لِحین وقت من اوقات
بدان تو حین که بود وقت لیک مبهم آن
(حی) اعلم لِحی ضد من ممات
تو حی بدان که بمعنای زنده آمده آن
(حیاء) اعلم حِیاء فالخجالة قاضیا
حیاء بمعنی شرمست این صفت میدان
بدانکه بوده پسندیده ترولی چه کنم
(یحیی) اعلم لِحیی اسم من نبی
بدان تو حضرت یحیی زانبیاء باشد

که وقت مرگ رسد جان من به اعضایش
لم یسدر درک العمل الصواب
امید آنکه نگر دی رفیق من حیران
مَحِیض اسم فله وصول
مَحِیض وصف امرئه قعود
ز کار زشت تو بگریز تا شوی شادان
کناره گیری از آنست ای عزیز پدر
بسوقت قاعدگی بهر شان نشان آید
فی الظلم والجور فادرک یارضا
که ظلم و جور در آن بوده وای زین حکمست
احذر من الذنب وسوء الحساب
تو از عذاب الهی بترس در هر آن
فانتظروا آخرها ثقات
تو وقت مرگ ندانی رفیق باایمان
فالتفتوا کلّیها ثقات
حیات ضد ممات است ای مسلمانان
استحی من ربک و کنت راضیا
برای هر که پسندیده لیک بهر زنان
در این زمان که زبی شرمیست خون بدلم
من ابن اسرائیل یا حفی
به آنچه بوده رضای خدارضا باشد

سراج اللغة / حرف الحاء

ناظم مدنی اصفهانی

(حیّة) اعلم لحيّة دابة ذو خطر
توحیة ما ربدا نش که بدترین زهری
اعلم لحاء مع لفظ الیاء
بدان توحاء که بایاء شده است آن توأم
بروز بیست ز ماه جمادی الثانی
که هست روز ولادت ز حضرت زهرا
دگر ولادت روح الهی که گشت جهان
خمینی آنکه بدی بت شکن چو شخص خلیل
زشش حروف ز کمتر زیست روزیدان
اعلم من اشعار لحاء یافتی
مع لفظ خمسين لبعده یارضا

فی بطنها سم فبش الضرر
در اوست مثل ندارد بدان تو در دهری
احدی عشر تعداد ذا الحیاء
عددی بازده آمد بدان تو اینرا هم
خلاص گشتمی از حاء ولی به آسانی
که هست مام بزرگی ز شخص روح الله
زیمن مقدم او هم چو جنت رضوان
خدای داده مقامش بهر مکان چه جلیل
بنظم جمله در آمد رفیق با ایمان
تعداده اربع مات قد اتی
ذکرها فاحفظ له یا مقتدی

بیاری پروردگار مثنای اشعار فارسی کمتر از بیست روز و
اشعار عربی بعد اضافه شد

